

ABSTRAKT

LÖRINCOVÁ, Andrea: *Postoje k sexuálnemu obťažovaniu žien na pracovisku z hľadiska etiky*. [Diplomová práca] / Andrea Lörincová.- Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta, Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky. – Školiteľka: PhDr. Dagmar Marková, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magisterka. – Nitra: FF, 2012. 69 s.

Práca bude mať teoreticko-empirický charakter. Budú v nej špecifikované teoretické východiská štúdiá postojov k sexuálnemu obťažovaniu žien na pracoviskách, ako aj analýzy teoretických prístupov k sexuálnemu obťažovaniu v etických a rodových kontextoch. Prieskum bude zameraný na identifikáciu vybraných postojov k sexuálnemu obťažovaniu žien na zvolenom pracovisku. V prepojení na výsledky prieskumu budú formulované odporúčania do praxe vzhľadom k etickým kontextom sexuálneho obťažovania žien na pracoviskách.

Práca vysvetľuje základné pojmy ako sú sexualita, rod (gender), etika, sexuálne obťažovanie a v neposlednom rade aj komunikácia. Za cieľ v našej práci sme si zvolili identifikovať vybrané aspekty sexuálneho obťažovania žien na pracovisku z pohľadu mužov a žien z hľadiska etiky. Ďalej sa budeme snažiť zistiť, že kto je v tomto smere iniciatívnejší komunikovať na danú tému, či ženy alebo muži. Informácie sa budeme snažiť získať na rôznych pobočkách Pošty, a.s. u respondentov a respondentiek vo veku od 21 do 60 rokov. Informácie od respondentov a respondentiek sa získali na základe dotazníkov, ktoré vyplňali a v práci sa na základe daného cieľa vyhodnocovali a uvádzali v tabuľkách.

Kľúčové slová – Sexualita. Sexizmus. Postoje. Rod (Gender). Komunikácia. Sexuálne obťažovanie. Etika. Morálka. Hodnoty.

ABSTRACT

LÖRINCOVÁ, Andrea: *Attitudes to sexual harassment of women at the workplace from the viewpoint of ethics.* [Thesis] / Andrea Lörincová. - Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Arts, Department of General and Applied Ethics. – Supervisor: PhDr. Dagmar Marková, PhD. Academic degree: Master. – Nitra : FA, 2012. 69 p.

The work will be of a theoretical and empirical nature. It will include a theoretical analysis of attitudes to sexual harassment of women at the workplace as well as the analysis of theoretical approaches to sexual harassment and gender in ethical contexts. The survey will focus on the identification of selected attitudes to sexual harassment of women at a specific workplace/department.

The survey results will be transformed into the formulation of practical recommendations in the area of sexual harassment of women at the workplace.

The thesis provides an explanation of basic concepts such as sexuality, gender, ethics, sexual harassment and, last but not least, communication. The aim of the work is to identify some aspects of sexual harassment of women at the workplace in from a male and female perspective in terms of ethics. Furthermore, we will try to find out who is more proactive in this regard and who has a tendency to communicate more on the subject, women or men. The data will be collected at different Pošta a.s. branch offices from male and female respondents aged 21 to 60 years. The data from the respondents were obtained using a questionnaire, which was evaluated based on the thesis objectives and presented in the tables.

Keywords - Sexuality. Sexism. Attitudes. Gender. Communication. Sexual harassment. Ethics. Moral behavior. Values.

ZOZNAM TABULIEK

Tab. 1	Zloženie prieskumného súboru z hľadiska vekových kategórií	40
Tab. 2	Zloženie prieskumného súboru z hľadiska pohlavia	40
Tab. 3	Analýza odpovedí na otázku: „Aký je Váš súčasný rodinný stav?“	41
Tab. 4	Analýza odpovedí na otázku „Najvyššie dosiahnuté vzdelanie“	41
Tab. 5	Analýza odpovedí na otázku „Čo rozumiete pod pojmom sexuálne obťažovanie?“	42
Tab. 6	Analýza odpovedí na výrok „Myslíte si, že dnešnej spoločnosti sa sexuálne obťažovanie považuje za trestný čin?“	42
Tab. 7	Aritmetický priemer, modus, smerodajná odchýlka k výroku č. 6.	42
Tab. 8	Aritmetický priemer, modus, smerodajná odchýlka k výroku č. 6.	43
Tab. 9	Analýza odpovedí na otázku „Ktorý z uvedených pracovných vzťahov považujete za najpravdepodobnejších vznik sexuálneho obťažovania na pracovisku.“	43
Tab. 10	Analýza odpovedí na otázku „Ktoré z uvedených osôb považujete za najčastejšiu/najčastejšieho vykonávateľa/ vykonávateľku sexuálneho obťažovania na pracovisku?“	43
Tab. 11	Analýza odpovedí na otázku „Aký postoj by ste zvolili, ak by ste sa dozvedeli, že niekto z vašich známych niekoho sexuálne obťažoval?“	45
Tab. 12	Analýza odpovedí na otázku „Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich postojov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie.“	45
Tab. 13	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti a) vynucovanie si styku	46
Tab. 14	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti a) vynucovanie si styku	46
Tab. 15	Analýza odpovedí na otázku „Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich prejavov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie.“	46
Tab. 16	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti b) fyzické dotyky	47
Tab. 17	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti b) fyzické dotyky	47
Tab. 18	Analýzy odpovedí na otázku: Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich prejavov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie.“	47
Tab. 19	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti c) obscénne telefonáty	48
Tab. 20	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti c) obscénne telefonáty	48
Tab. 21	Analýza odpovedí na otázku „Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich prejavov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie.“	48
Tab. 22	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti d) návrh naschôdzku/vynucovanie sirande.	49
Tab. 23	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti d) nevítané návrh naschôdzku/vynucovanie sirande.	49
Tab. 24	Analýza odpovedí na otázku „Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich prejavov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie.“	49
Tab. 25	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti, e) poznámky, komentáre sexuálnej povahy	50

Tab. 26	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti, e) poznámky, komentáre sexuálnej povahy	50
Tab. 27	Analýza odpovedí na otázku „Stretli ste sa niekedy na pracovisku s uvedenými prejavmi správania?“	z
	50	
Tab. 28	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 11 možnosti a) písomné a materiály obsahujúce neprimerané sex.narážky	a
	51	
Tab. 29	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti a) písomné a materiály obsahujúce neprimerané sex.narážky	a
	51	
Tab. 30	Analýza odpovedí na otázku „Stretli ste sa niekedy na pracovisku s uvedenými prejavmi správania?“	z
	51	
Tab. 31	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 11 možnosti b) nevitáný fyzický kontakt	52
Tab. 32	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti b) nevitáný fyzický kontakt	52
Tab. 33	Analýza odpovedí na otázku „Stretli ste sa niekedy na pracovisku s uvedenými prejavmi správania?“	z
	52	
Tab. 34	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 11 možnosti c) vynútené bozky/objatia	53
Tab. 35	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 11 možnosti c) vynútené bozky/objatia	53
Tab. 36	Analýza odpovedí na otázku „Mali ste niekedy osobnú skúsenosť s vynucovaním sexuálneho sexuálnym vydierením?“	s
	53	
Tab. 37	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti a) neprimeraný tlak na pracovný výkon	53
Tab. 38	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti a) neprimeraný tlak na pracovný výkon	53
Tab. 39	Analýza odpovedí na otázku „Mali ste niekedy osobnú skúsenosť s vynucovaním sexuálneho sexuálnym vydierením?“	s
	54	
Tab. 40	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti b) vyhrážanie výpoveďou	54
Tab. 41	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti b) vyhrážanie výpoveďou	54
Tab. 42	Analýza odpovedí na otázku „Mali ste niekedy osobnú skúsenosť s vynucovaním sexuálneho sexuálnym vydierením?“	s
	55	
Tab. 43	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti c) znevažovanie úsilia	55
Tab. 44	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti c) znevažovanie úsilia	55
Tab. 45	Analýza odpovedí na otázku „Ak by ste sa dozvedeli, že niekto z Vašich známych je alebo bol sexuálne obťažovaný/obťažovaný, ako by stereagovali?“	56
Tab. 46	Analýza odpovedí na otázku „Aký je Váš názor na tému sexuálne obťažovanie?“	56
Tab. 47	Analýza odpovedí na otázku „Vyjadrite svoj postoj na mieru tolerancie slovenskej spoločnosti voči sex. obťažovaniu.“	57
	57	
Tab. 48	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 15	57
Tab. 49	Aritmetický priemer, modus k otázke č. 15	57

Tab. 50 Analýza odpovedí na otázku „Aký je podľa Vás najčastejší dôvod pre vznik sexuálneho obťažovania?“

57

Tab. 51 Analýza odpovedí na otázku „Sú Vám známe určité konkrétne kroky podporujúce prevenciu voči sexuálnemu obťažovaniu?“

58

Tab. 52 Analýza odpovedí na otázku „Vypíšte s akými konkrétnymi mikrokmiprevenciami ste sa stretli.“

58

Tab. 53 Analýza odpovedí na otázku „Ste spokojná/spokojný s opatreniami zamestnávateľa voči sexuálnemu obťažovaniu na Vašom pracovisku?“

59

Tab. 54 Analýza odpovedí na otázku „Poznáte niejaké inštitúcie, ktoré sa zaoberajú s obhajobou proti sexuálnemu obťažovaniu?“

59

OBSAH

Úvod	7
1 Teoretické riešenie problematiky doma a v zahraničí	1.1
Sexualita	10
1.1.1 Sexizmus	10
1.1.2 Rod (Gender)	12
1.1.3 Sexuálne obťažovanie	15
1.1.4 Rodová rola a identita ženy	16
1.1.5 Teória postojov	18
1.1.5.1 Vnútoraná skladba postojov	19
1.1.5.2 Formovanie postojov	20
1.1.5.3 Poznanie a meranie postojov	21
1.2 Pracovné vzťahy, sexualita a sexuálne obťažovanie v etických kontextoch	22
1.2.1 Sexuálne obťažovanie	23
1.2.2 Formy sexuálneho obťažovania	24
1.2.3 Sexuálne obťažovanie na pracovisku	26
1.2.4 Teror na pracovisku z psychologického hľadiska	27
1.3 Komunikácia na pracovisku	28

1.3.1	Komunikácia s kolegami	29
1.3.2	Správanie k nadriadeným	29
1.3.3	Komunikácia o sexualite a jej formy	31
1.3.3.1	Antidiskriminačný zákon 365/2004 Z.z.	33
2	Cieľ prieskumu	37
2.1	Čiastkové ciele	37
3	Charakteristika metód prieskumu	38
3.1	Charakteristika prieskumného súboru	38
3.2	Časový plán a harmonogram prieskumu	39
3.3	Matematicko – štatistické spracovanie	39

4	Analýza výsledkov	40
4.1	Zhrnutie výsledkov prieskumu a diskusia	60
5	Návrhy pre etickú prax	61
	Záver	64
	Zoznam bibliografických odkazov	66
	Prílohy	

ÚVOD

Sexualita, sexuálne obťažovanie, komunikácia a etika. Pojmy, ktoré nepoužívame rovnako často, ale stretáva sa s nimi asi každodenne každý z nás. S komunikáciou úplne každý deň a ostatné dva termíny takmer každý deň. Sú to pojmy, ktoré berie každý z nás ako samozrejmé, keď sa o nich rozpráva, ale nikto z nás sa nad nimi často nezamýšľa. Pojmom sexualita a sexuálne obťažovanie sa v dnešnej dobe zaoberá čoraz viac autorov v knihách, či časopisoch a iné. Uvedomujeme si, že sa s nimi stretávame aj v každodennom živote? Netvrdíme, že sa nás úplne týkajú, ale môžu sa týkať našich blízkych, známych. V našej práci sa chceme venovať postojom k sexuálnemu obťažovaniu žien na pracovisku, nami vybranom pracovisku Pošta, a.s.. Či k nemu dochádza na uvedenom pracovisku, a tiež kto je na tému sexualita iniciatívnejší ku komunikácii, či muži alebo ženy. Z pohľadu etiky si vyžaduje hodnotový systém súčasnej spoločnosti obnovu úcty a rešpektu k prírode i k ľuďom. „Výrok Immanuela Kanta „človek je človekom len výchovou“ umožňuje vystihnúť a vymedziť výchovné pôsobenie ako cieľavedomú, integrálnu, zmysluplnú a pozitívnu kultiváciu smerujúcu ku komplexnému, optimálnemu a harmonickému rozvoju človeka. Prostredníctvom výchovy, vzťahu k iným ľuďom, cez vlastné poznanie a morálnu skúsenosť dochádza k postupnému dozrievaniu človeka na osobnosť, v ktorej sa spájajú tri podstatné skutočnosti zvyrazňujúce jej autentickosť – poznanie, slobodu a zodpovednosť. Cez vlastné poznanie ovláda sám seba, hľadá svoju originálnu cestu a vstupuje do rôznych vzťahov. Má svoju dôstojnosť, lebo je „niekto.“ Je to slobodná bytosť, ktorá sa vie rozhodnúť pre určitý vzťah, vie ho rozvíjať a zároveň byť za dôsledky tohto vzťahu zodpovedná.“ (Lomnický, 2011, s. 56)

Tu si dovoľíme konštatovať, že človek si nevyberá, čo život prinesie, keby sme si mohli vybrať, vybrali by sme si len veci príjemné. Zamestnaný človek strávi približne tretinu dňa v práci. Pre mnohých ľudí práca tvorí väčšinu ich času. Preto je zaarmujúce, že sa terorizovaniu v tejto sfére nevenuje dostatok času a pozornosti. Je evidentné, že sexuálne obťažovanie sa vo všetkých sférach spoločenského života rozširuje neuveriteľnou rýchlosťou, o čom svedčia aj výsledky nášho prieskumu. Môžeme spomenúť nadriadeného pracovníka, ktorý má určité kompetencie a moc. Už len pri tomto by sme sa mali pozastaviť a zvýšiť pozornosť, aby sme sa nezbadali až vtedy, keď už bude neskoro a tento pracovník svoju moc zneužije. Násilie je pojem,

ktorý sa dá vnímať ako súčasť života. Historicky každá epocha ľudstva sa stretla s násilím či už pre pocit nadradenosti a moci, alebo pre potešenie. Otázkou ostáva, aký typ si dokážeme predstaviť pod týmto pojmom. Správy o násilí v rôznej podobe si vypočujeme, prípadne pozrieme, ale viac nás informácia nezaväzuje k určitému riešeniu bez toho, aby sme patrične zareagovali. Zaoberať sa tým začíname až vtedy, ak sa týka nás osobne, našich blízkych alebo známych. Dovoľujeme si tvrdiť z poznatkov, ktoré máme bez pomoci citácií odbornej literatúry, že stretávame sa s ním všade. Od fenoménu politického tlaku, v školskom prostredí, na pracovisku, sprostredkované médiami v rôznych podobách, a smutný, ale skutočný fakt násilie v rodine, v pracovnom prostredí či v škole, kde miesto harmónie a pokoja vládne nepokoj. Z etického pohľadu nám z toho vychádza, že súčasná doba sa vyznačuje mnohými formami a možnosťami uplatňovania sily.

Diplomová práca je rozdelená do štyroch kapitol. V prvej kapitole sa zaoberáme teoretickému riešeniu nami zvolenej problematiky a základným pojmom ako sú sexizmus, rod (gender), etika, pracovné vzťahy, sexualita a sexuálne obťažovanie v pracovnom prostredí z hľadiska etiky, komunikáciu ako aj správanie k nadriadeným a v neposlednom rade si okrajovo spomenieme aj antidiskriminačný zákon č. 365/2004 Z.z., pretože ho považujeme v našej práci za dôležité spomenúť. Ďalšia kapitola je venovaná cieľom prieskumu a čiastkovým cieľom a otázkam, ktoré sme si stanovili. V ďalšej poradí nasledujúcej kapitole budeme charakterizovať metódy prieskumu, ako aj časový plán a harmonogram, ako sme pri prieskume postupovali. Považujeme za dôležité priblížiť matematicko-štatistické údaje ako sme prieskum spracovali. Na záver sa budeme snažiť zanalyzovať a zinterpretovať výsledky prieskumu, kde si zhrnieme výsledky a tak sa pripravíme na návrhy pre prax a diskusiu z hľadiska etiky.

Za cieľ v našej práci sme si zvolili identifikovať vybrané aspekty sexuálneho obťažovania žien na pracovisku z pohľadu mužov a žien z hľadiska etiky.

Podstatným atribútom, ktorý sme rozobrali v diplomovej práci je, ako z hľadiska etiky je nápomocný etický poradca, resp. etický expert v pomoci ženám, ktoré sa stali obeťami sexuálneho obťažovania. Ako sa dá prispieť k prevencii sexuálneho obťažovania žien na pracovisku, po našom zistení stavu v našej spoločnosti, kde som momentálne zamestnaná. Použili sme na to anonymný dotazník, ktorý je prílohou našej práce, keďže samotný prieskum, jeho výsledky a vyhodnotenie prieskumných otázok, sa nám podarilo zrealizovať prostredníctvom tohto dotazníka a to v priamo v prostredí

pobočiek nitrianskeho kraja, Pošta, a.s., kde sú zamestnané aj ženy aj muži. Výsledky sme zaznamenali do grafov a tabuliek, aby boli pre čitateľa a čitateľky čo najprehľadnejšie.

Počas písania mojej práce mi pomáhala a odborne ma viedla školiteľka PhDr. Dagmar Marková, PhD., ktorej chcem touto cestou poďakovať za ochotu a trpezlivosť pri písaní mojej práce. Ďalej chcem poďakovať respondentom a respondentkám pri zbere informácií pre môj prieskum.

1 Teoretické riešenie problematiky doma a v zahraničí

V prvej časti našej práce sa venujeme skôr teoretickým poznatkom o danej téme. Autorka sa bude snažiť vyšpecifikovať základné pojmy, ako aj oboznámiť čitateľa, čitateľku o našej téme, ktorú sme si zvolili v našej práci. Ide o pojmy ako sexualita, postoje, etika, etický pohľad na problematiku, komunikácia, sexizmus, gender, sexuálne obťažovanie, pracovné prostredie a pod.

1.1 Sexualita

Slovný pojem „sexualita“ je súbor vlastností a javov, ktoré vyplývajú z pohlavných rozdielov, súhrn prejavov ľudského správania a cítenia vyplývajúcich z telesných a psychických rozdielov medzi pohlaviami“ (Hartl, Hartlová, 2004, s.532).

Jednou z autoriek, ktoré rozoberajú vo svojej publikácii sexualitu, je aj Oakleyová, ktorá sexualitu definuje ako: „Sexualita je správanie ľudí vzťahujúce sa k pohlavnému spojeniu“ (Oakleyová, 2000, s.79). Zahŕňa v sebe široký koncept a je súčasťou našej identity. Prispieva k celkovému vnímaniu seba a iných ľudí. Zahŕňa postoje, hodnoty, pocity, presvedčenia o rodových rolách, prispieva k našim pocitom týkajúcim sa nášho fyzického výzoru a výzoru iných. Je integrálnou súčasťou pocitového sveta osobnosti. Sexualita sa prejavuje vo všetkých sociálnych interakciách, je emocionálna, fyzická, kognitívna, hodnotová a spirituálna. (Lukšík, Supeková, 2003, s. 90.)

Naopak zas Pondelíček, Pondelíčková – Mašlová pokladajú „ľudskú sexualitu za špecifickú oblasť činnosti, za výsledný akt prirodzenosti a kultúry, ktorého subjektom je človek so všetkým, čo predstavuje.

Človek je aj „objektom“ sexuality, lebo je súčasne jej aktérom, aj motívom a témou, alebo strojcom, a veľakrát obeťou“ (Pondelíček, Pondelíčková, Mašlová, 1974, s. 89).

Môžeme povedať, že dnes sexualitu definujeme ako „všetky telesné a psychické zložky, ktoré pôsobia pri zblížovaní pohlaví, ktoré zahŕňajú výberové tendencie smerujúce k zblíženiu, sexuálnemu vzrušeniu a ukojeniu“ (Strmeň, Raiskup, 1998, s.253).

Z pohľadu etického môžeme podotknúť, že „súčasťou mravných hodnôt ľudí je sexualita, postojov a viery v seba samých, ako aj v muža alebo v ženu vo vzťahu k iným ľuďom (cez priateľstvá, dôvernosť, lásku, náklonnosť a sex), je zložkou sebedomia a telesného výzoru, sexuálneho a rozmnožovacieho zdravia (oddeľujeme ich, pretože

človek je sexuálnym tvorom aj vtedy, ak si zvolí údel nereprodukovať sa, alebo ak sa nemôže reprodukovať) a mnohých ďalších sfér. Časťou ľudskej sexuality je aj správanie – rozhodnutia, ktoré prijíma, a spôsob, akým koná vo vzťahu k sexuálnym voľbám (výberom)“ (Ľudská, 2007, s. 14).

„Ešte dodáme, že k pojmu sexualita, sa vo svojej publikácii vyjadrila tiež aj Tokárová (2003), ona ju definuje: „Sexualita človeka je jav vysoko komplexný, v ktorom sa odrážajú, resp. do ktorého sa premietajú takmer všetky individuálne i sociálne skúsenosti človeka, úroveň jeho poznania, osobnostná štruktúra a kvalita jeho života“ (Tokárová, 2003, s.365). Akú rolu hrá sexualita v našich životoch. Jej funkcie si objasníme podľa Pondelíčkovej – Mašlovej (1990, s. 37), ktoré rozoznávajú tieto „funkcie sexuality takto:

- 1/ „Reprodukčná funkcia - hovorí o tom, že heterosexuálne spolužitie zabezpečuje reprodukciu druhu.
- 2/ Funkcia slasti sa zaoberá sexuálnym dráždením a sexuálnym uspokojením, kedy jedinec prežíva intenzívny pocit slasti a šťastia.
- 3/ Funkcia oblažujúca - pri tejto funkcii je podstatným motívom k uskutočneniu pohlavného styku túžba oblažiť milovaného partnera, túžba urobiť ho šťastným a podieľať sa na tomto blahu. Práve táto túžba robí ľudskú sexualitu ľudskou.
- 4/ Funkcia komunikačná - sexuálny styk je najintímnejšou komunikáciou, ku ktorej dochádza pri splynutí dvoch tiel.
- 5/ Funkcia reprodukcie napätia - sexuálna aktivita prináša uvoľnenie a spôsobuje určitú resuscitáciu psychickej rovnováhy a pocitu sebadôvery.“

Ako už bolo naznačené aspekty sexuality zahŕňajú niekoľko významných rovín. Napríklad podľa Victora (1980, s. 66) „tri fundamentálne aspekty ľudskej sexuality sú reprodukcia, erotika (zmyselnosť) a gender (rod).“

Z jedných centrálnych zameraní sexuálnych prieskumov tvorí reprodukcia alebo reproduktívna sexualita. Vieme, že zahŕňa biologickú koncepciu a rozmnožovanie. „Primárne sa zameriava na aspekty anatómie a fyziológie. Ďalší záujem sa týka ľudských postojov k telu, obzvlášť k pohlavným a reproduktívnym procesom, ako je menštruácia a tehotenstvo. Zahŕňa aj „správanie plodnosti“, ako je použitie antikoncepcie, zámerného plánovania rodiny a potratov“ (Victor, 1980, s. 62).

Podotýkame ďalej, že z aspektov sexuality je to erotika, prípadne zmyselnosť. V tomto prípade sa prieskum zameriava na pocity telesného potešenia, ktoré vychádzajú z pohlavných orgánov. „Špeciálna pozornosť sa venuje interpersonálnemu správaniu,

osobným postojom a fyziologickým procesom, ktoré zvyšujú alebo interferujú s erotickým uspokojením. Obzvlášť dôležitým zameraním je náplň a procesy učenia sa, ktoré ovplyvňujú pocit erotického uspokojenia. Reprodukcia a erotizmus sú jasne odlúčiteľné. Muži a ženy môžu mať pohlavný styk, a nezažiť žiadne erotické uspokojenie. Na druhej strane, erotické uspokojenie sa môže vyskytovať bez prítomnosti možnosti pre reprodukciu. Nereproduktívne erotické uspokojenie môže vyplývať z takých aktivít ako je masturbácia, homosexuálny kontakt a pohlavný styk s efektívnou antikoncepciou“ (Victor, 1980, s. 65).

Tretím dôležitým aspektom je „gender – rod. Označuje kultúrne a sociálne stereotypy a očakávania, ktoré sa spájajú k jednotlivým pohlaviam. Je nám vštepovaný už od narodenia a stáva sa súčasťou našej identity. Ide o určité sociálne ženstvo a mužstvo“ (Fafejta, 2004, s. 30). Prieskum v tejto sexuálnej oblasti sa zameriava na „sociálne kategórie muža a ženy. Primárne zahŕňa sociálne očakávania, vzory správania, personálne postoje, ktoré odlišujú mužov a ženy. Na rozdiel od reproduktívnej alebo erotickej oblasti sexuality, hlavná otázka vo vedeckej štúdii genderovskej sexuality je vzťah medzi mužom a ženou“ (Victor, 1980, s. 66). Nedá nám tu nespomenúť, užšie pohľady na sexualitu, ktoré hovoria napríklad to, že: „sexualita je to, čo sa deje v posteli, to, čo sa týka sexuálneho styku, reprodukcie a hygieny, je to, čo ovplyvňujú hormóny. Širšie vymedzenia hovoria napr.: sexualita je v tom, čo robíme, aj v tom, čím sme. Je to naša identifikácia so sebou, sú to naše aktivity, biologické aj emocionálne procesy, výzor a vyjadrovanie seba samého. Sexualita je základnou časťou našej identity. Zahŕňa naše postoje, hodnoty, pocity, presvedčenia. Sexualita je dôležitým faktorom všetkých osobných vzťahov, každého ľudského úsilia. Sexualita sa nespája len s láskou, intímnosťou a romantikou, ale aj s otázkami moci, s konfliktmi, násilím a pod.“ (Lukšík, Supeková, 2003, s.45-47).

1.1.1 Sexizmus

V tejto podkapitole si vyjasníme pojem sexizmus podľa „Glosáru rodovej terminológie, ktorý označuje pojem sexizmus ako diskrimináciu na základe pohlavia, čo znamená i zamedzenie prístupu k zdrojom, možnostiam a príležitostiam na základe kategorizácie jedincov na základe pohlavia, bez zisťovania a overovania ich individuálnych schopností a možností. Diskriminácia na základe pohlavia predstavuje nerešpektovanie princípov rodovej rovnosti a súvisí s upevňovaním a reprodukovaním rodových stereotypov s tradičným chápaním mužských a ženských rolí. Diskriminácia

na základe pohlavia môže postihovať obe pohlavia, v spoločenskej realite k nej však častejšie dochádza vo vzťahu k ženám. Sexizmus preto prevažne označuje formy znevýhodňovania a útlaku žien na základe ich príslušnosti k ženskému pohlaviu“ (Aspekt, 1993).

Vyplýva teda, že sexizmus úzko súvisí s rodovými stereotypmi. Tieto „rodové stereotypy hovoria o vzťahu medzi mužmi a ženami a o názoroch na mužov a ženy. Ide o stereotypy a ideológie, ktoré tvrdia superioritu, čiže nadradenosť, dokonalosť, vyššiu hodnotu mužov a inferioritu, čo znamená podriadenosť, nedokonalosť a menejcennosť žien“ (Eggnerová, 2000, s. 74). Teda „sexizmus je pripisovanie rozdielnych hodnôt ženskému a mužskému pohlaviu. Je to súbor postojov a správania ľudí voči ľuďom, ktorí ich posudzujú alebo znevažujú na základe ich rodu. Označuje taktiež aj diskrimináciu na základe pohlavia, čiže v praxi ide najmä o rôzne znevýhodnenia žien na základe ich príslušnosti k ženskému rodu, ako aj formy akými muži vykonávajú svoju moc nad ženami“ (Slovník, aspekt, 2007, s. 31). Podľa Matouška sexizmus je: „predsudok alebo správanie, ktoré príslušníkom jedného pohlavia pripisuje fiktívne charakteristiky a tak odôvodňuje diskrimináciu tohto pohlavia. Predsudok môže mať aj formu súdu o nezmeniteľných vrozených doplnkových charakteristikách oboch pohlaví“ (Matoušek, 2003, s.199).

Ďalej uvedieme, že diskriminácia podľa pohlavia, je sexizmus a to najmä u žien, je to orientácia na sex, zdôrazňovanie sexuality. „Sexizmus je termín, ktorý označuje rôzne znevýhodnenie žien na základe ich príslušnosti k ženskému rodu a formy, akými muži vykonávajú svoju moc voči ženám. Mnohí autori prieskumu rozlišujú dve formy sexizmu.

1/ Benevolentný, ktorý je označovaný aj ako láskavý, zhovievavý, alebo inak povedané podporný sexizmus.

2/ Nepriateľský inými slovami hostilný, hnevливý až zlostný sexizmus“ (Bačová, 1998, s. 98).

Pojem „sexizmus je teda pojmom označujúci diskrimináciu na základe príslušnosti k pohlaviu alebo rodu, analogicky porovnateľnú s rasizmom. Pojem sexizmus zastrešuje i niekoľko názorov a spôsobov správania, nevedeckú teóriu o nadradenosti jedného pohlavia nad druhým, esencialistickú teóriu zovšeobecňujúcu správanie, vzhľad a preferencie jednotlivcov na základe predstavy o existencii dvoch legitímnych pohlaví a ich vzorcov správania sa, predpoklad, že každý jedinec pôjde zaradiť do kategórie „muž“ alebo „žena“, nevynímajúc osoby nejednoznačného pohlavia alebo ľudí

vymykajúcich sa rodovým stereotypom ako aj nenávisť voči ľuďom určitého pohlavia, mizogýmia (nenávisť voči ženám), mizandria (nenávisť voči mužom)“ (Slovník: Sexizmus, 2009).

1.1.2 Rod – (Gender)

V tejto podkapitole si predstavíme na základe citácie významných autorov Lukšika a Supekovej (2003, s. 51), že rodovosť, je definovaná ako „sociálna, kultúrna a psychologická dimenzia mužskosti a ženskosti. Ak pod pojmom rodovosť chápeme sociálnu, kultúrnu a psychologickú mužskosť a ženskosť, potom, podobne ako pri sexualite, môžeme uvažovať o užšom a širšom vymedzení rodovosti. Užšie ponímanie mužskosti a ženskosti sa drží rozdelenia podľa tradičných mužských a ženských rolí. Pohlavie je biologická danosť človeka, čiže skutočnosť, či je z anatomického hľadiska ženou alebo mužom. Rod (ako preklad pojmu gender, používaný v anglicky písanej literatúre) - znamená sociálny a kultúrny konštrukt, súbor ideí, presvedčení o tom, ako sa majú správať, prezentovať, aké roly majú mať, akými majú byť muži a ženy“ (Lukšik, Supeková, 2003, s.51).

Myslíme si, že muži sa v tomto tradičnom ponímaní považujú za agresívnych, emočne chladných, nezávislých, dominantných, súťaživých, rozhodných. Starajú sa o zabezpečenie rodiny. Ženy sú na druhej strane pasívne, citové, závislé, submisívne a nerozhodné. Ich hlavná rola je výchova detí a starostlivosť o domácnosť“ (Lukšik a Supeková, 2003, s. 52). Avšak na druhej strane „širšie ponímanie ženskosti a mužskosti je otvorené a nepredpisuje mužom a ženám nejaké podstatné, len im vlastné charakteristiky alebo roly. Existujú rôzne druhy ženskosti a mužskosti, ich prechodné formy a snád' i nové rody“ (Lukšik a Supeková, 2003, s. 52). Podľa autoriek Kvapilovej a Porubánovej (2003, s.6) rozumieme pod slovom rod, čiže „gender“ pojem, ktorým označujeme sociálne rozdiely a vzťahy medzi mužmi a ženami, ktoré sú už naučené. Pojem „rod“ si nemôžeme v žiadnom prípade zamieňať s pojmom „pohlavie“, ktorý sa vzťahuje len na biologické odlišnosti medzi ženou a mužom. Tento pojem sa výrazne líši v rôznych spoločnostiach a kultúrach.“

Známa autorka Frances Pirce (In: Barnard – Spencer, 1997, s.253) definuje pojem pohlavie, čiže „sex“ tak, že toto „špecifické slovo je všeobecne definované ako anatomická, biologická a fyziologická charakteristika mužských a ženských tiel.“

Konštatujeme, že „pohlavie teda nie je nerozlučne späté s rodom. Rod vymedzuje odlišné postavenie mužov a žien v sociálnych a mocenských vzťahoch, ktoré

nie sú dôsledkom biologických, fyziologicko-anatomických odlišností“ (Lukšík, Supeková, 2003, s.261). Môžeme len podotknúť, že podľa nás nám tieto definície naznačujú, že rod je daný kultúrou a spoločnosťou a pohlavie je dané biologicky. V psychologickom slovníku (Hartl, 2000, s. 176) nachádzame vysvetlenie že pojem gender z anglického jazyka sa spravidla neprekladá, v slovenskom jazyku znie nie celkom výstižne rod, rodovosť; termín gender v poslednom období často používaný pri diskusiách o mužských či ženských odlišnostiach, identite, sociálnych rolách a pod.; je to súbor sociálno – kultúrne vytvorených sociálnych rolí spojených s príslušnosťou k biologickému pohlaviu.“ Teda rod – gender má za cieľ rozlišovať toto psychologické spojenie, z fyziologických a sociologických hľadísk pohlavia“ (Gender and Sexuality, 2008). Predpoklady vzťahujúce sa ku genderu prijímajú ľudia ako platné a správne a zakladajú na nich svoj rozdielny, niekedy vyslovene protikladný prístup k osobám mužského a ženského pohlavia. Vo svojom diele gender charakterizujú aj Claire M. Renzetti a Daniel J. Curran: „Ľudské pohlavie ako biologická danosť slúži ako základ, na ktorom sa konštruuje kategória gender (maskulinita - mužskosť alebo feminita – ženskosť)“ (Renzetti, Curran, 2005, s. 188).

1.1.3 Sexuálne obťažovanie

Zákom č. 365/2004 Z.z. článku 1 od. 5 § 2, ktorý uvádza, že „obťažovanie je také zaobchádzanie s osobou, ktoré táto osoba môže odôvodnene považovať za nepríjemné, nevhodné alebo urážlivé a ktorého úmyslom alebo následkom je, alebo môže byť, zníženie dôstojnosti tejto osoby alebo vytvorenie nepriateľského, ponižujúceho alebo zstrašujúceho prostredia, z ktorého strpenie môže pokladať za podmienku na rozhodnutie alebo výkon práv a povinností vyplývajúcich z právnych vzťahov.“ Definovať pojem „obťažovanie (známe aj ako šikanovanie, psychický teror alebo psychické násilie) sa vzťahuje na opakované, nevhodné správanie namierené proti jednotlivcovi.

Konštatujeme, že pri sexuálnom obťažovaní nejde tak o známky náklonnosti sexuálnej povahy ako skôr o prejav moci, o vnímanie ženy ako objektu (sexuálneho)“ (Hirigoyen, 1998, s.74). Autori ako Claire M. Renzetti a Daniel J. Curran (2003, s.160) popisujú vo svojej rozsiahlej publikácii problém sexuálneho obťažovania takto: „sexuálne obťažovanie zahŕňa všetky nevítané prípady vyzývavých pohľadov, slovných poznámok a narážok alebo fyzického kontaktu sexuálnej povahy, a tiež nechcené žiadosti o sexuálnu priazeň.

Vieme, že existujú v zásade dva typy sexuálneho obťažovania: ak je obťažovaním priamo podmienené udelenie určitej hodnoty či privilégia, napríklad splnenie študijnej skúšky alebo možnosť podieľať sa na dôležitom prieskumnom projekte, označuje sa ako obťažovanie „niečo za niečo“. Druhý typ spočíva vo vytváraní nepriateľského prostredia rozprávaním vtipov, slovných narážok, šírením povestí a verejným vystavovaním materiálu sexuálnej povahy.

Avšak pojem sexuálne obťažovanie je široký a vystihnúť jeho podstatu v jednej vete je temer nemožné. Renzetti a Curran (2003, s.286) sa o to vo svojej publikácii predsa len pokúsili, a to vetou: „Sexuálne obťažovanie je nepochybne jedným z najväznejších dôsledkov pracovnej segregácie na základe pohlavia.“ Sexuálne obťažovanie je verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorej úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zastrašujúce, ponižujúce, zneuct'ujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie

Podotýkame, že „sexuálne obťažovanie je aj akékoľvek nechcené a nevítané sexuálne správanie, ktoré je urážlivé, zastrašujúce alebo ponižujúce. Toto správanie nemá nič spoločného so vzájomnou príťažlivosťou alebo priateľstvom“ (Riečanská,1997, s.303). Pod pojmom „sexuálne obťažovanie (harasement) chápeme eroticky podfarbené správanie sa alebo výzvy jednej osoby (strany), ktoré druhá osoba (strana) nielen neopätuje, ale aj odmieta. Takáto aktivita je vnímaná ako urážajúca, pričom rázne odmietnutie môže byť spájané s určitými negatívnymi následkami pre toho, kto ich odmieta. (Magurová, Sexuálne obťažovanie,2009, s. 15). Základnou charakteristikou sexuálneho obťažovania je teda to, že je pre danú osobu nevítané. Každý jednotlivец si určuje, aké správanie je pre neho prijateľné a aké je z jeho pohľadu neprístojné. „Sexuálna pozornosť sa tak stáva sexuálnym obťažovaním, keď pretrváva a keď bolo jasne dané najavo, že daná osoba ho považuje za neprístojné, pričom i jednu príhodu obťažovania možno považovať za sexuálne obťažovanie, ak je dostatočne vážna“ (Magurová, Sexuálne obťažovanie, 2009, s. 16).

1.1.4 Rodová rola a identita ženy

Nákonenčý (2007, s. 71) píše, že „rola vyjadruje očakávanie, ktoré na jedinca kladie jeho sociálne okolie z hľadiska určitej situácie a z hľadiska jeho základných charakteristík (veku, pohlavia a sociálneho statusu).“ Je to teda niečo vyžadovaného, s čím sa jedinec viac alebo menej identifikuje, čo môže pociťovať ako tlak či manipuláciu, ale tiež ako niečo prirodzeného. Proces preberania rolí si môžeme

vysvetliť na základe prevzatia role svojho pohlavia. Zviazanosť rolami a očakávaniami zamedzuje diferenciačný proces rozvíjajúceho sa vzťahu. Ľudia potrebujú uskutočňovať svoje vlastné rozhodnutia a nasledovať vlastný „rytmus“. Toto usporiadanie vzťahu je pre život oveľa jednoduchšie a uspokojujúcejšie ako život podľa očakávaných rol - byť sebou samým“ (Nákonečný, 2000, s. 71).

Spomenieme tiež autorky Cviková a Juráňová, ktoré tvrdia, že „z rodovej perspektívy sa jasne ukázalo, že nielen rodová rola žien, ale aj rodová rola mužov podlieha predstavám, či dokonca diktátu konkrétnej spoločnosti v konkrétnom čase a priestore. Problematická sa javí nielen očividne znevýhodňujúca „ženskosť“ ale aj „mužskosť“, odsúvajúca mužov zo vzťahov a zodpovednosti za ne. Rodová rola napriek svojej rozmanitosti v podaní rôznych žien a rôznych mužov nie je primárne individuálnou záležitosťou. Jej formovanie ovplyvňujú stereotypné obrazy ženskosti a mužskosti, ktoré nás obklopujú a ktoré vytvárajú prostredie na jej rozohrávanie. Stereotypy podmieňujú vzťah rodov, konštruovaný na základe konvencií vnímania, kultúrnych vzorcov a ideológií, nahromadených okolo „pravej“ ženskosti a „pravej“ mužskosti“ (Cviková a Juráňová, 2003, s. 14).

Avšak rozdielne správanie mužov a žien vzhľadom na očakávané roly ako predpísané vzorce správania sú potom silne fixované v podobe rodových stereotypov. To čo sa očakáva od mužov, sa neočakáva od žien a naopak. Jednoducho dievčatá nemajú byť „mužné“ a chlapci nemajú byť „ženski“. V tom sa im zabraňuje rovnako v rodine, neskôr v škole a potom aj v povolani. Cieľom je bezproblémové fungovanie špecifickej del'by práce a akceptovanie rodovo špecifickej nadvlády.

Pojem identita ženy je identifikačným vzorom dievčaťa práve matka. Dievča preberá od svojej matky nielen jej ženskosť, ale s ňou spojenú aj materskosť. Ďalším dôsledkom tejto vzájomnosti dcéry s matkou je aj neprerušovaný vývoj k sebe samej, čo znamená ľahší prístup k svojmu citovému životu. Tento pevný základ je psychologicky zodpovedný aj za to, že žena vydrží viac bolesti psychickej aj fyzickej akou je napríklad pôrod a to práve preto, že sa identifikuje so svojou matkou a je jej pokračovaním. Na druhej strane to môže prispievať aj k tomu, že ženy často znášajú aj neuveriteľné barbarstvo. „Žena je schopná hlbšieho prežívania, viac túži po harmónii a splynutí s ostatnými aj svet vidí cez vzťahy, ktoré majú v jej živote nezastupiteľné miesto. V dôsledku takéhoto prežívania je aj prechod od symbiôzy a identifikácie s matkou ku vzťahu k nej nesmierne ťažký. Náročné pre ňu je aj vymedzenie svojich hraníc. Vzhľadom k tejto symbiôze, ktorú má v sebe zakotvenú je skôr pripravená prijímať

očakávania ostatných, ale aj pranie aktívne prispôbovať druhých sebe samej. Táto pripravenosť ženy riešiť problémy na vzťahovej úrovni znamená, že ženy majú väčšiu tendenciu prijať predstavu a rolu, akú od nich očakáva ich partner, aby udržali pokoj a harmóniu v rodine a vo vzťahoch. Na základe identifikačného vzťahu s matkou, ktorý zároveň formuje aj medzi osobný vzťah k nej sa vytvára a ovplyvňuje následne jej vzťah k otcovi. Podmienkou individualizácie dievčaťa je teda vymanenie sa so symbiózy s matkou, nájsť samú seba, odlíšiť sa od nej a pritom nestratiť svoju ženskosť“ (Poněšický, 2004, s. 37-60).

1.1.5 Teória postojov

V tejto podkapitole si vysvetlíme pojem postoj. V definovaní pojmu postoj vládne rôznorodosť. Je to „afekt, za alebo proti psychologickému objektu, prípadne za súhrn ideí, vnemov, zážitkov a emócií, vzťahujúcich sa k určitému objektu“ (Thurstone In: Geist, 1992, s. 283).

Zas autor Morgan (In: Geist, 1992, s. 283) považuje postoj za „tendenciu odpovedať kladne, alebo záporne na určité osoby, predmety alebo situácie.“ „Postoj je forma hodnotiaceho názoru, ktorý obsahuje aj citový vzťah k predmetu postoja a je zároveň motivačnou kategóriou, preto spolupôsobí ako spoluregulátor správania resp. konania. Je to pozitívny, negatívny alebo indiferentný aktivizačný vzťah jedinca k osobám, veciam, dejom a udalostiam, ktorý vyplýva z morálky, svetonázoru a doterajších poznatkov i skúseností jedinca“ (Strmeň, Raiskup, 1998, s. 199).

Postoj tiež definuje aj Kollárik (1993, s. 70), ktorý uvádza, že postoj je „ako relatívne stále psychická sústava vyjadrujúca vzťah človeka k svetu a k jeho zložkám, zahŕňajúc v sebe dva komponenty: prvým je vzťah k činnosti a druhým je subjektívny stav človeka, najmä jeho emocionálna stránka.

Nedá nám tu nespomenúť tiež Výrostu (In: Boroš, 2001, s. 116), ktorý definuje postoj ako pojem, ktorý „používa na označenie emocionálnej príťažlivosti alebo odpudivosti objektu na danú osobu.“

Taktiež podaktorí známi autori (Allport, Newcomb, Jung) ho chápu ako „psychický stav jednotlivca a jeho pohotovosť reagovať určitým spôsobom a smerom“ (Kollárik, 1993, s. 71).

Najstručnejšie ho možno vyjadriť ako „emocionálnu skúsenosť človeka, kde skúsenosť vyjadruje poznávaciu zložku postoja a emocionálnosť jeho individuálno-zážitkovú sféru“ Kováč (In: Boroš, 2001, s. 115-116).

Myslíme si, že aj napriek odlišným prístupom sa všeobecne akceptuje skutočnosť, že postoje sú ucelené psychické sústavy, patriace „do psychiky človeka, ktoré znamenajú viac ako príbuzné pojmy – názor, domnienka, predpoklad. A to najmä preto, že majú vlastnú štruktúru a skladbu“ (Kollárik, 1993, s. 71).

Dospeli sme k záveru, že „základom postojov sú rozhodovacie názory subjektu na veci a javy života a s nimi súvisiace afektívne komponenty. Tie poskytujú živnú pôdu konaniu a správaniu. Okrem toho umožňujú relatívne trvalú selekciu cieľov a prostriedkov pre život jednotlivca, zabezpečujú stabilitu a kontinuitu správania, konzistentnosť v hodnotiacich názoroch, sú výrazom smeru, prejavujú sa v pozitívnych aj negatívnych stanoviskách a vzťahoch k predmetom a javom sveta, v ktorom jednotlivec žije“ (Boroš, 2001, s. 116). Na rozlišovanie postojov môžu byť použité rôzne kritériá. Faris (In: Geist, 1992, s. 286) rozlišuje „postoje vedomé, nevedomé, duševné a motorické, latentné a kinetické, individuálne a skupinové. Použitím iných kritérií možno dospieť k inému rozdeleniu, napr. postoje emocionálne, kognitívne, jedinečné, všeobecné, pozitívne, negatívne verbálne, neverbálne, silné, slabé, pre a proti, koherentné, nekoherentné, stabilné, mobilné atď.“ Ešte raz si dovoľíme zacitovať Kollárika, ktorého výrokom si dovoľíme súhlasiť, pretože tvrdí, že „objektom postoja môžu byť fyzické predmety, ľudia a skupiny, sociálne javy, myšlienky i poznatky, politické dianie a rozhodnutia na rôznych úrovniach. Môže ísť o objekty, ktoré majú celosvetový význam (napr. postoje k vojne), alebo sa môžu týkať úzkeho okruhu ľudí. Tak, ako je rozdielny okruh predmetov postoja, tak je i široký okruh nositeľov postoja. Tie totiž nie sú viazané na jednotlivca, ale môžu mať skupinový i celospoločenský charakter“ (Kollárik, 1993, s. 72).

1.1.5.1 Vnútoraná skladba postojov

Túto podkapitolu si dovoľíme opäť začať definíciou autora Kollárika (1993, s. 71), ktorý aj v definovaní skladby postoja uvádza, že v pojmu postoj vládne nejednotnosť, a to najmä v tom smere, že štruktúru postoja tvoria tri zložky (poznávací, emocionálna, konatívna), dve zložky – afektívno – konatívna, a jedna zložka – afektívna zložka.“

Zas podľa Nakonečného (2000, s. 135) má každý postoj tri zložky kognitívnu (zmýšľanie) – to, čo subjekt o objekte svojho postoja vie, jeho poznatky o objekte postoja, emotívnu (afektívnu) – emócie, ktoré objekt postoja v subjekte vyvoláva (sympatiu, antipatiu, hnev atď.), a v neposlednom rade konatívnu (behaviorálna predispozícia) – snaha či pohotovosť chovať sa voči objektu postoja určitým spôsobom.

Samozrejme, že jedna z nich môže byť dominantná, ale obvykle sú vyvážené: ak dominuje kognitívna zložka hovoríme o zmýšľaní, ak dominuje emotívna zložka, označuje sa to slovom sentiment.

Kollárik (1993, s. 70-71) charakterizuje jednotlivé zložky asi tak, že „citová zložka vyjadruje emócie a citové vzťahy vzhľadom na predmet postoja, konatívna zložka vyjadruje tendencie konať v zmysle existujúceho postoja a poznávací zložka vyjadruje stupeň vedomostí o predmete postoja. Všetky tri zložky postoja sa líšia vo valencii a mnohorakosti. Valencia postoja vyjadruje jeho stupeň priaznivosti, to znamená, že v extrémnej podobe môže byť pozitívna alebo negatívna. Mnohorakosť postoja vyjadruje jeho viacdimeziálnosť, mnohorozmernosť ako celku i jeho jednotlivých zložiek.“

Nedovolí nám tu nespomenúť tiež tvrdenie autorky Kusej (In: Boroš, 2001, s. 116), ktorá v jednom z článku zborníka pripisuje postojú úlohu uzlového bodu, pretože pre postoj je charakteristická kognitívna a emocionálna zložka (aktivácia a smerovosť) a zložka konatívna (tendencia cielené konať). Z toho hľadiska považuje postoje za relatívne trvalé sústavy stanovísk osobností k javom a veciam, ktoré regulujú správanie.“

Tu si dovoľíme nadviazať na formovanie postojov, ktoré popíšeme v ďalšej podkapitole našej práce.

1.1.5.2 Formovanie postojov

Vlastné formovanie postojov jednotlivca nezávisí len od podnetov z prostredia a ešte menej od poučaní a príkazov. „Postoje veľmi úzko súvisia a adekvátnosťou subjektívneho odrazu objektívnej skutočnosti a najmä so sebahodnotením. Jednotlivec si systém a štruktúru postojov v procese vývinu vytvára sám v sebe a pre seba. Deje sa tak v bezprostrednej súčinnosti s ľuďmi“ (Boroš 2001, s. 117). Z prednášok vieme, že osvojovanie si postojov v skupine sa môže uskutočňovať spontánne alebo formou určitého skupinového nátlaku. Spontánne najmä na základe vlastného rozhodnutia jednotlivca, ktorý si osvojením postojov skupiny môže získať členstvo v nej i patričnú pozíciu. Naopak, „rozpory a nezhody v postojoch môžu spôsobiť vyčlenenie jednotlivca zo skupiny, prípadne jeho nízku pozíciu. Práve tieto faktory vystupujú aj v pozícii určitých nátlakov“ (Kollárik, 1993, s. 71-72). Teda postoje vznikajú na základe skúseností ako jeden z faktorov rozvíjania osobnosti integráciou množstva špecifických reakcií podobného typu. Postupom doby sa diferencujú a špecifikujú. Obsahovo sú do

značnej miery determinované socializačným procesom. Postoje nie sú izolované javy, tvoria určitý komplex usporiadaný v hierarchicky štruktúrovaný celok. Jednotlivé postoje môžu nadobúdať väčšiu či menšiu váhu, podľa hodnoty, ktoré majú v postojovom i hodnotovom systéme osobnosti. „Súčasťou hodnotového systému osobnosti sú relatívne trvalé sústavy hodnotení tvorené faktormi ako emócie, presvedčenia, afekty, predsudky, mienky, názory, sklony, hromadná komunikácia, postoje iných ľudí, verejná mienka, sociálne kontakty a vzťahy“ (Geist, 1992, s. 285).

V súčasnosti, teda na základe súčasného stavu poznania je možné uviesť, že čím je „jednotlivec mladší, tým ľahšie sa u neho postoje formujú, že postoje veľmi úzko súvisia s procesom socializácie, s ktorou je ich formovanie bezprostredne zviazané, že k najefektívnejším metódam, spôsobom a prostriedkom formovania postojov patrí napodobňovanie, účasť na aktivitách neformálnych i formálnych skupín, identifikácia s týmito skupinami, a taktiež typickou osobitosťou formovania postojov je to, že sa prejavujú v individuálnej podobe a v závislosti od poznávania, prežívania, emocionálnej a motivačnej sféry“ (Boroš, 2001, s. 117).

1.1.5.3 Poznanie a meranie postojov

V krátkosti spomenieme, že poznanie postojov jednotlivca sa považuje za dôležité. Preto „je pochopiteľné, že na ich poznávanie, či presnejšie meranie, boli vyvinuté viaceré techniky počínajúc slovným opisom vlastných postojov cez organizované a presné formálne dotazníky a meracie škály až po projekčné a laboratórne testy a terénne experimenty“ (Jurovský In: Boroš, 2001, s. 118).

„Meranie postojov znamená, že postoje možno empiricky zisťovať. Historicky je možné meranie a zisťovanie postojov rozdeliť do dvoch hlavných prúdov. Prvý, začínajúci začiatkom 20. storočia, je charakteristický formovaním poznávania postoja ako psychosociálneho faktu, druhý začína zavedením kvantitatívnych techník – škál postojov. Ďalšie typy škál a druhy merania vznikli v podstate jednak naviazaním na tieto typy škál, jednak na základe kritiky týchto meraní a prehĺbením pohľadu na podstatu a štruktúru postoja“ (Geist, 1992, s. 286).

V súvislosti s postojmi si však treba uvedomiť, že sa nedajú merať priamo. Možno ich merať na základe záverov vyvedených z odpovedí jednotlivca vzhľadom na predmet, okolnosti a situácie. Kollárik (1993, s. 76) „uvádza viacero problémov pri meraní postojov. Za najväčší problém považuje nevystihnúť všetkých zložiek postoja (citovej, konatívnej a poznávacej), ale vo väčšine - sústredenie sa iba na citovú zložku.

Ďalším problémom je neutrálny bod stupnice, t. j. bod, v ktorom sa pozitívny postoj mení na negatívny. Výrazne tu vystupuje do popredia aj celková hodnota sumárneho skóre, ktoré môže byť u viacerých jednotlivcov rovnaké, ale cesty k nemu môžu byť odlišné. Nemaľým problémom je aj vystihnúť existencie postoja, čo sa často prejaví v tom, že meriame to, čo nie je.“

1.2 Pracovné vzťahy, sexualita a sexuálne obtiažovanie v etických kontextoch

V tejto kapitole sa venujeme sexuálnemu obtiažovaniu z pohľadu etiky, ako aj jeho formám. „Otázka vzájomnej otvorenosti bezprostredne súvisí s úrovňou vzájomnej dôvery. Jej tvorenie a posilňovanie patrí preto k najdôležitejším výzvam pre ľudí, ktorí chcú zlepšiť svoje vzťahy. Vyprázdnenie ľudského slova vážne narúša partnerské, rodinné, priateľské aj pracovné vzťahy. Súčasný človek nepredvídavo a možno nedobrovoľne dáva prednosť samote, ktorá má kontúry osamelosti: v ubíjajúcom mlčaní chce trpieť sám, úmerne v sebe hľadá vnútorný potenciál k prekonaniu svojich ťažkostí“ (Lomnický, 2011, s. 90).

Rozoberáme aj rozdiely medzi vzťahmi na pracovisku a celkovej komunikácii v pracovnom prostredí. Pracovné vzťahy na pracovisku sú veľmi dôležité, a preto je dobré a potrebné, aby si kolegovia a kolegyně navzájom rozumeli a spolupracovali spolu. „Muži aj ženy majú pocity, ale spôsoby akými ich dávajú najavo na pracovisku sa veľmi líšia. Keď dvaja ľudia hovoria tým istým jazykom a delia sa o svoje pocity či problémy v práci alebo bežné veci, je to spôsob, akým si upevňujú dôveru a vzájomné puto na pracovisku. Pocity a vzťahy pri komunikácii, ak prebieha vhodným spôsobom, môžu zlepšiť vzájomnú spoluprácu a dôveru na všetkých úrovniach pracoviska“ (Gray, 2003, s. 98).

Z etického hľadiska môžeme podotknúť, že „aj vnútorný typ riadenia predovšetkým zabezpečuje to isté ako tradičné a vonkajšie: konformitu človeka s daným spôsobom existencie spoločnosti. Pre hodnotové orientácie je Riesmannovo delenie potrebné ako tri možné zdroje názorov, ale aj ako tri možné spôsoby zabezpečovania autority názorov, ktoré si človek osvojuje. Svedomie človeka nedovolí preferovať iba utilitárne hľadiská, lebo každý čin človeka je vizitkou jeho ľudskej úrovne, prejavom jeho dôstojnosti, osobnostnej integrity a tým aj dôveryhodnosti. Preto má pri funkčnej aktualizácii názoru dôležité poslanie jeho pôvod a z neho vyplývajúca autorita.

Vzor správania - vzory nášho konania a názory, ktorými je také konanie podmienené si volíme, vyberáme zámerne osvojujeme“ (Brožík, 2002, s. 15).

Ako píše Lomnický „realitou dneška sú však aj ľudia s nízkou mierou citlivosti, sebareflexie a reflexie medziosobného sveta, v ktorom žijú a doslova živia. Sloboda osobnosti sa naplňa neustálym učením sa žiť, ktoré však môže výustiť aj do zúfalstva. Preto je potrebné neustále sa zamýšľať nad svojimi krokmi, rozhodnutiami, ktoré sa isto dotýkajú aj iných, zamýšľať sa nad cestou svojej sebarealizácie, ktorá nemá skĺznuť do osobného egoizmu, ale má byť zacielená na sústavnú sebaaktualizáciu a sebatranscendenciu umožňujúcu paralelne sa rozvíjajúci svet druhého. Stretnutie týchto svetov je platformou nadindividuálne etického konania človeka, z ktorého vyžaruje ľudskosť, pokoj a ochota nezištne pomáhať“ (Lomnický, 2011, s. 90-91).

Ľudské konanie má aj v najlepších okolnostiach vážne obmedzenia, je viacmenej nedokonalé a vždy mu hrozí potencionálne stroskotanie. Najmä vtedy, ak sme nekongruentní, je v nás rozpor medzi slovami a činmi, prípadne naše slová sú v rozpore s mimoslovnými prejavmi. Tieto rozpory môžu spôsobiť značný zmätok vo vzájomnej interakcii. Pre ľudí je častokrát namáhavé žiť dôsledne a zodpovedne bez toho, aby si neubližovali.

Použijeme opäť situáciu Brožíka (2002, s. 35), ktorý píše, že „vzťahy človeka k ľuďom a ľudí k veciam sú nekonečne diferencované nielen preto, lebo každý človek prichádza na svet ako jedinečná bytosť, ale najmä preto, lebo každý koná v inej, svojskej situácii. A hoci koná cieľavedome, volí neraz aj ciele problematické, niekedy až zničujúce. Nezabúdajme pritom na fakt, že on sám nie je iba tvorcom nových vzťahov, ale je týmito vzťahmi situovaný do rolí, v ktorých sa môže správať ako dobrý alebo ako zlý človek, môže byť úspešný, ale môže aj prehrávať, môže sa myliť alebo mať pravdu, môže byť všeličím a všelikým, ale môže byť aj niktošom, ktorý si ani sám seba necení. Nič z toho ale nezávisí iba od jeho vôle; všetko, jeho narodením počnúc až po smrť sa deje v celkom konkrétnych situáciách, daných nielen jestvujúcimi vzťahmi medzi ľuďmi, najmä tými najbližšími, ale aj všeobecne: vzťahmi ľudí k prírode, k svetu, k životu i smrti, úrovňou vzťahov, ktorú ľudia už dosiahli aj tou, ktorú by dosiahnuť chceli a ktorú azda aj on sám dosiahnuť pomáha“ (Brožík, 2002, s. 35)

1.2.1 Sexuálne obťažovanie

Pojem “sexuálny harassment” je pojem používaný namiesto pojmu sexuálne obťažovanie. Jeho podstata spočíva viac vo fenoméne moci, nevyhnutne iba v sexe. Je vyjadrením mocenského postavenia na pracovisku, demonštrácia moci, kde sa sex používa ako prostriedok na degradáciu a poníženie iného človeka. Sexuálny harassment vyjadruje

nevítané sexuálne obťažovanie, žiadosť o sexuálnu priazeň alebo iné správanie sexuálnej povahy, ak vyhovie takémuto nátlaku je priamo alebo nepriamo považované za podmienku na prijatie do práce, -podľahnutie takémuto nátlaku alebo jeho odmietnutie hrá úlohu pri rozhodovaní o postavení na pracovisku, pracovnom postupe alebo zvýšení platu v zamestnaní, -také správanie úmyselne alebo neúmyselne ovplyvňuje pracovný výkon či vytvára na pracovisku zastrešujúcu atmosféru“ (podľa Remišová, A., 2004).

Pri sexuálnom obťažovaní musíme vychádzať predovšetkým z nutnosti akceptácie zachovávaní kontextu s požiadavkami historického obdobia i sociálnych noriem. Pri úvahách o „normalite sexuálneho správania však v našom kultúrno – historickom okruhu hrá najdôležitejšiu úlohu predpoklad pokrvej nespriaznenosti a požiadaviek adekvátnych vekových zrelosti sexuálnych partnerov“ (Weiss, 2005, s.11).

Myslíme si, že a v aktuálnom čase, sa sexuálne obťažovanie stalo dosť používaným termínom. Začala sa tomu venovať aj spoločnosť, znovelizovali zákon, a tiež urobili určité opatrenia proti tomu. Nevieme s istotou povedať, či sa každá žena stala už obeťou sexuálneho obťažovania, ale myslíme si, že minimálne okrajovo sa jej to dotklo, či už v práci, na ulici a pod. Sexuálne obťažovanie je v procese psychického týrania len jedným krokom navyše. Týka sa obidvoch pohlaví, ale vo väčšine prípadov sú obťažované ženy, a to najčastejšie svojimi nadriadenými. Pri sexuálnom obťažovaní však nejde až tak o známky náklonnosti sexuálnej povahy, skôr ako o prejav moci, o vnímanie ženy ako sexuálneho objektu. Pre agresora sa sexuálne obťažovaná žena stáva „predmetom, ktorý je stále k dispozícii“. Žena na to musí pristúpiť, a dokonca by mala byť polichotená a cítiť sa povýšená tým, že si „šéf“ vybral práve ju. Agresor si väčšinou ani nevie predstaviť, že by žena, po ktorej túži a pokukáva, mohla povedať aj nie.

1.2.2 Formy sexuálneho obťažovania

Brožík Vladimír (2002, s. 51) hodnotením určuje „kvalitu rôznych funkcií, pričom definujeme aj ich určitosť, napríklad ako ich etickú, právnu, úžitkovú, náboženskú, politickú či inú „druhovú“ príslušnosť. Človek, ktorý ju nevie určiť sa musí uspokojiť iba s evidenciou polarít posudzovaných funkcií, čiže iba s tým, že tá ktorá funkcia je pozitívna alebo negatívna, lebo mu robí „dobré“, alebo „zle“. Alternatívou tohto primitívneho postoja môže byť hodnotiaci stereotyp, ktorý ako zlozvyk nerešpektuje ani skutočné ľudské potreby hodnotiaceho subjektu a tobôž

potreby druhých ľudí. Potom môže byť napríklad sex pre niekoho „dobrý“ aj vtedy, keď nie je etický, napríklad keď je vynútený, aj vtedy, keď postráda estetické hodnoty, lebo k nemu dochádza za ponižujúcich, nedôstojných okolností, alebo aj vtedy, keď jednému z partnerov viac škodí ako osoží a pod. Netreba azda ďalej pokračovať vo vyratúvaní dôsledkov podobného, vo svojej podstate až živočíšneho správania. Diferencované hodnotové kritériá, ktoré si osvojujeme výchovou, nás totiž nútia zohľadňovať skúsenosť, ktorú ľudia historicky nadobudli a ktorá nám dnes umožňuje rozlišovať kvality hodnotových funkcií spôsobom, rešpektujúcim zložitú sieť medziľudských vzťahov ako výsledok civilizačného procesu.“

Vieme, že druhy sexuálneho obťažovania sú rôzne. S niektorými sme sa už niektorí možno aj stretli. Uvádzame najčastejšie formy obťažovania. Najbežnejšie formy sexuálneho obťažovania, s ktorými sa stretávame sú dvojzmyselné a obscénne vtipy, používanie vulgarizmov, najčastejšie vulgárnych opisov sexuálnych scén, šírenie pornografie – časopisy, internet, emaily, uprené pohľady do výstrihu, na zadnú časť tela apod., verejné komentovanie vzhľadu pred dotýčnou osobou, hvízdanie či iné hlasné prejavy ocenenia vzhľadu, sexuálne narážky v emailoch, sms-kách či telefonátoch, „náhodný“ telesný kontakt až po zjavné a úplne jednoznačné obchytkávanie, vynucovanie telesného kontaktu napr. bozkov a objatí pri zoznamovaní, prísľuby výhod v zamestnaní za sexuálnu protislužbu, resp. vyhrážanie sa odňatím týchto výhod pri neochote poskytnúť sex a aj nepriame a priame výzvy na sexuálny akt.

Ako isto vieme, že pri probléme sexuálneho obťažovania je vždy, žiaľ, obeť sexuálneho obťažovania a potom páchatel' (nazveme ho tak), ktorý vlastne sexuálne obťažovanie realizuje. „Rozoznávame nasledujúce typy páchatel'ov, ktorí sú schopní uskutočniť na inej osobe obťažovanie. Pri obťažovateľ z pozície sily, v tomto prípade ide o páchatel'a, ktorý žiada sexuálnu protislužbu za poskytnutie nejakej výhody, ktorú on vybaví jednoducho vďaka svojej pozícii. Svoje zámery jednoznačne sexuálnej povahy maskuje vytvorením úzkeho osobného, profesionálneho či akademického kontaktu. Typické pre pedagógov, ktorí sexuálne obťažujú študentky. Typom obťažovania ako člen gangu je často motivovaný snahou dokázať si mužnosť alebo vyhrať nejakú stávkou, alebo si jeho aktéri len jednoducho myslia, že sú zábavní. Najtypickejším príkladom je sexuálne obťažovanie skupiny dievčat skupinou chlapcov, rôznymi „vtipnými“ komentármi sexuálnej povahy. „Poznáme typ nenápadný, o ktorom by to nikto nepovedal – a tento bezpečný imidž si starostlivo buduje. Plán obťažovania má vypracovaný do posledného detailu - „pracuje“ len na miestach bez svedkov.

Druhým takým typom je typ obchytávača, ktorý číha na každú príležitosť, kde sa môžu realizovať jeho oči a najmä ruky – výťah, preplnená medzimestská hromadná doprava, ale aj podnikové akcie, večierky a pod. Tam zvyčajne trvá na bozku a objatí pri každom zoznámení sa s atraktívnym kolegom opačného (alebo aj rovnakého) pohlavia. Napríklad kolega túžiaci po nejakej mladej kolegyni zariadi, aby sa s ňou ocitol na nejakej konferencii či služobnej ceste. Využitie priaznivej okolnosti na uskutočnenie nejakej formy sexuálneho správania (dlhodobo plánovaného a úmyselného). Neodbytný je typ, ktorý jednoducho povedané, nerozumie jasne povedanému “nie” a napriek opakovanému odmietaniu trvá na kontakte, stretnutiach“ (Magyar, Typy sexuálneho obťažovania a páchatel'ov, 2009)

1.2.3 Sexuálne obťažovanie na pracovisku

Snažili sme sa už v predošlých kapitolách opísať, alebo vysvetliť, čo je vlastne sexuálne obťažovanie. Vzhľadom na to, že sa naďalej venujeme tomuto termínu, je v tejto podkapitole dôležité, aby sme si správne vysvetlili, že kedy môžeme hovoriť o sexuálnom obťažovaní, kedy hovoríme o mobbingu a pod. Autorka Marie-France Hirigoyen (2002,s.74) vo svojej publikácii hovorí, že „sexuálne obťažovanie je v procese týrania iba jedným krokom naviac. Týka sa oboch pohlaví, ale vo väčšine popísaných alebo súdnych prípadoch sú obťažované ženy, najčastejšie svojimi nadriadenými. Pri sexuálnom obťažovaní nejde toľko o známky náklonnosti sexuálnej povahy, ako skôr o prejav moci, o vnímanie ženy ako objektu.“

Pre agresora sa stáva žena, ktorú sexuálne obťažujú, určitým „predmetom, ktorý je k dispozícii. “Mnohokrát sa žena cíti poctená tým, že, že si šéf vybral práve ju. Agresor ani neráta s možnosťou, že ho žena odmietne a povie mu nie, ale keď nastane takáto situácia, mnoho žien musí potom znášať ponižovanie a agresiu zo strany agresora. Páchatel' sa však v takýchto prípadoch vyhovára na to, že dotyčná žena ho zvädzala a provokovala a vyžadovala si je jeho pozornosť. V takýchto prípadoch nadriadený zneužíva svoje postavenie“ (Hirigoyen, 2002, s.74-76).

„Sexuálne obťažovanie je teda akési nevhodné správanie, založené na sexuálnom podklade alebo iné správanie, ktoré je rodovo podmienené a celkovo narúša dôstojnosť žien alebo mužov na pracovisku. Môže sa jednať o útoky fyzické, slovného i neverbálneho charakteru. Obťažovanie je vyjadrením správania sa zamestnávateľa alebo nadriadeného, ktoré je sprevádzané strachom postihnutej ženy“ (Teutsch – Kozak, In: Na ceste do Európskej únie, 2002, s.35).

Aj keď sa ženy stretávajú s obťažovaním takmer vo všetkých typoch zamestnania, je všeobecne dokázané, že sa najčastejšie odohráva na pracoviskách, v ktorých dominujú muži a ženy sú tu prijímané väčšinou na kratšiu pracovnú dobu. Samotné obťažovanie slúži iba ako potvrdenie dominancie a „nadvlády“ mužov nad ženami. „Bez ohľadu na typ zamestnania, v ktorom sa obťažovanie prejavuje, sú následky pre ženy ako obeť veľmi vážne a škodlivé“ (Renzetti – Curran, 2003, s. 284-285). „Dôsledkami pre ženu ako obeť obťažovania môže byť aj neschopnosť hovoriť o tom, že je obťažovaná. V takýchto chvíľach sa cíti zmätená, dotknutá, že sa to stalo práve jej. Následky postihujú aj duševný stav, ktorý je sprevádzaný poruchami spánku, ťaživými snami, postupom času sa celková nervozita odráža i v partnerskom živote obeť“ (Huberová, 1995, s. 80-82).

Ďalej sa „problematika sexuálneho obťažovania na pracovisku formovala a doteraz sa formuje na pozadí viacerých navzájom sa podporujúcich a konvergujúcich koncepcií. Jednak ide o koncepciu zdravia a bezpečnosti pri práci, resp. koncepciu násilia na pracovisku, v ktorej sa okrem jednoznačných fyzických útokov kladie v posledných rokoch dôraz najmä na psychické násilie vo forme obťažovania, zastrasovania, vyhrážania a psychického nátlaku“ (Di Martino, Hoel, Cooper, 2003). Dnes je už situácia iná a dochádza k progresívnemu identifikovaniu sexuálneho obťažovania ako „nie menej závažného“ prejavu obťažovania a spolu s ostatnými formami násilia na pracovisku tvorí konštitučný prvok urážania a znižovania dôstojnosti na pracovisku. Koncepcia násilia na pracovisku sa tak postupne rozširovala o oblasť dôstojnosti pri práci, ľudské práva a boj proti diskriminácii a viedla k opatreniam zabezpečujúcim zásadu rovnakého zaobchádzania.

1.2.4 Teror na pracovisku z psychologického hľadiska

Väčšinou každý z nás je už zamestnanec. Každý jednotlivец, ktorý pracuje a má nad sebou nejakého šéfa, môže povedať, ako to v práci funguje. Sú nadriadení, ktorí svojich podriadených povzbudia a podporia, ale sú aj takí, čo robia práve opak. Veľa ľudí sa určite stretlo s takýmto javom v zamestnaní, je to forma psychického násilia, inak nazývaná aj pojmom mobbing. Spomenieme tu opäť autorku Marie - France Hirigoyen (2002, s. 59), ktorá tvrdí, že „psychickým týraním na pracovisku je treba rozumieť každé zneužívajúce správanie, prejavujúce sa konkrétne v jednaní, slovách, činoch, gestách alebo textoch, ktoré poškodzujú osobnosť, jej dôstojnosť a fyzickú

alebo psychickú integritu jedinca, a ktoré ohrozujú jeho pracovné miesto alebo znehodnocujú pracovnú klímu.“

Hirigoyen tvrdí, že „násilie je uplatňovanie sily voči niekomu alebo niečomu, kto nám stojí v ceste pri realizácii našej túžby, akt sily pôsobiaci proti prekážke. Násilie je prejavom akoby niečoho prirodzeného alebo ako produkt zle organizovaného spoločenského života.“ Začiatkom 90. rokov bol psychický teror identifikovaný ako „jav, ktorý poškodzuje pracovné prostredie, jav, ktorý znižuje produktivitu, podporuje absentérstvo v práci. Tento jav špecialisti nazvali mobbingom“ (Hirigoyen, 2002, s.59).

Autorka Brigitte Huberová (1995, s.11) sa zaoberá mobbingom a tento pojem vysvetľuje ako „o mobbingu (z angl. to mob – vulgárne vynadať, vrhnúť sa naň) a hovorí pracovné lekárstvo až vtedy, keď sa na niektorú osobu útočí systematicky a dlhší čas. Psychický teror vládne tam, kde sa šikanovanie a intrigy stávajú rutinou.“

Čo to vlastne teda mobbing je? Zahŕňa viacero okruhov, ktorými sú okrem „psychického teroru aj šikanovanie medzi kolegami na pracovisku, systematické napomínania, ktorými šéfovia útočia na svojich podriadených. Možno však pokladať mobbing iba za nové slovo pre inak povedané intrigy a nepriateľstvo, ktoré musia ženy znášať? Podstatu pojmu mobbing možno označiť za určitý, neustále vzrastajúci trend agresivity v spoločnosti, pretože sa s jej vývojom v podnikoch zvyšuje tlak na výkonnosť zamestnancov“ (Huberová, 1995, s.12-14).

1.3 Komunikácia na pracovisku

Považujeme za dôležité spomenúť v našej práci aj pojem „komunikácia“, pretože si myslíme, že je jedným zo základných prostriedkov, ktorý každý človek využíva každý deň. Komunikujeme v práci, v obchode, na ulici, doma s rodinou, s priateľmi, proste s každým človekom v našom najbližšom okolí. A nie je tomu inak ani na pracovisku. Či už začneme len príchodom do práce, keď sa pozdravíme našim kolegom. Stačí však aj úsmev na kolegyňu či kolegu a je to jedna z foriem komunikácie. Potom počas dňa začíname komunikovať, či už o pracovných záležitostiach alebo aj o veciach súkromných. Komunikácia však musí mať určitú formu. Inak sa rozprávame s kolegom, kolegyňou a inak zase so šéfom, pred ktorým máme väčší rešpekt. Myslíme si, že to, ako sa kolegovia medzi sebou správajú, závisí od ich vzájomných vzťahov. Naše vzťahy môžu byť srdečné, priateľské, úprimné, rezervované, chladné, nepriateľské atď. Od nášho správania bude závisieť, či si kolegov nakloníme, a či nás budú mať radi.

1.3.1 Komunikácia s kolegami

V dnešnej dobe, žiaľ, ak chceme, aby si nás kolegovia vážili, mali by sme sa snažiť dodržiavať pri komunikácii s nimi zásady spoločenského správania a aktívne ich počúvať. Mali by sme sa vyhýbať výrokom, ktoré môžu spôsobiť medzi nami konflikt. K takýmto nežiaducim výrokom patrí najmä prikazovanie, vyhrážanie sa, vnučovanie rád, hodnotiace výroky a pod. Vašu komunikáciu by nemalo poznačiť zatajovanie informácií, povýšenecké vystupovanie, odkladanie problémov, sarkazmus a irónia. Ak chceme, aby naša komunikácia s kolegami bola úspešná, smieme sa riadiť aj zásadami etického správania. Partnera oslovujeme nielen menom, ale aj titulom. Ak si používanie titulu neželá povie nám to. Ak sa zoznámime s kolegami, usilujme si zapamätať mená a v komunikácii ich používajme. Vieme, že bez používania mien je komunikácia chladná. Nevnučujme kolegom svoje názory. Snažíme sa počúvať toho druhého. Ak necháme druhého rozprávať a budeme sa pýtať na to, v čom sa vyzná, bude s nami vždy ochotne komunikovať. Ak si však chceme niekoho nakloniť, nehovoríme o sebe, ale o ňom. Dáme mu tak najavo, že je pre nás dôležitý. A v neposlednom rade nešetrimo pochvalou. Ľudia sú veľmi vďační za prejav priazne.

Ako píše Lomnický (2011, s. 19) „človek je vo svojej najvnútornejšej prirodzenosti spoločenskou bytosťou a bez vzťahu k druhým nemôže ani žiť, ani rozvíjať svoj ľudský potenciál. Vo svojej základnej identite je bytostne nasmerovaný k niečomu, čo každý deň prekračuje a presahuje. K niečomu, čo trvá a zároveň dáva životu jeho ľudskú dôstojnosť. To, čo je hodnotné je obyčajne aj predmetom ľudských túžob, a to, čo je ľudské, je prítlačlivé a oslovujúce. Hodnotné a ľudské sa nevytvára pod tlakom kategorického imperatívu a povinnosti, ale vytvára sa prostredníctvom slobodného a zodpovedného prístupu k životu, v ktorom necháme vyniknúť vlastnú autentickosť a harmonickosť medzi cieľom a vybranými prostriedkami. Kvalita nášho života závisí od toho, aké hodnoty preferujeme a svojou existenciou tvoríme.“

1.3.2 Správanie k nadriadeným

Lomnický (2011, s. 31) tvrdí, že „dialóg je v súčasnom svete čím viac naliehavejšou nutnosťou. Etická dimenzia spočíva v rozpoznaní jeho hodnoty a výzve k zodpovednosti. Ide o stretnutie partnerov v dialógu, ktorý ich oslobodzuje a motivuje k morálnosti. Hodnota dialógu v etickom zmysle spočíva v interpersonálnom a interkultúrnom stretnutí a v potrebe rešpektovania slobody a pravdy, ale aj potrebe ich neustáleho hľadania, nachádzania a potvrdzovania. Zlepšenie vzájomných vzťahov

prostredníctvom dialógu je prejavom nárastu slobody osôb a ich etického konania v duchu akceptácie, kongruencie a pozitívnej atribúcie. Nezaobíde sa to však bez napätia medzi zúčastnenými stranami v dialógu, ako aj nepokoja a vnútorného pnutia medzi kľúčovými rovinami ľudskej praxe u jednotlivých osôb, ktoré takto mravne dozrievajú a postupne sa sebarealizujú zbavovaním sa nevedomostí a predsudkov.

Z etického hľadiska je dialóg inštrumentárium ľudského povolania v najširšom prosociálnom zmysle. Viest' dialóg znamená eliminovať egoizmus, pýchu, nadradenosť, agresivitu a násilie. Vyznieva to ako paradox, ale dialóg pramení z ticha, pokoja, pokory a pozitívnej sebaînštrukcie pre prijatie inakosti v osobnom, spoločenskom aj kultúrnom kontexte. Preto každý skutočný a hodnotný dialóg je sprevádzaný odriekaním, vnútorným prehováraním a bojom, veľkou námahou a niekedy nadľudským úsilím dopracovať sa k pravde.“

Myslíme si teda, že zamestnanci sa správajú k nadriadeným v súlade s pravidlami spoločenského správania. Pri styku s nadriadeným podľa etikety platí, že spoločensky významnejšou osobou je nadriadený pred podriadeným, bez ohľadu na jeho vek a pohlavie. Ak chcete čo najlepšie vychádzať so svojim nadriadeným, mali by sme vyzdvihnúť občas jeho prednosti. Keď príde s dobrým nápadom, povedať mu to. Mali by sme prejavit' pochopenie pre jeho problémy. Keď nás niekedy kritizuje, nemali by sme reagovať znechutene, ale vecne. Mali by sme sa naučiť hovoriť o pozitívach, až potom o neúspechoch. Na zlé správy si vyberať správny moment, keď nemá zlú náladu.

Taktiež pri rozhovore o zvýšení platu nemali by sme hrať úlohu prosebníka, nevyvíjať nátlak hrozbou výpovede, mohol by ju prijať. Okrem súkromných dôvodov by na zvýšenie platu mali byť najmä pracovné dôvody (nadpráca, mimoriadne výkony). Pri riešení problémov na poradách nemali by sme prednášať monológy, ale argumentovať vecne a stručne, hlavne byť milý a zdvorilý. Nie je dôležité, koľko hovoríme, ale čo hovoríme. A v neposlednom rade by sme sa mali k šéfovi správať vždy zdvorilo. Ak je niekedy neznesiteľný, udržme si zdvorilý odstup, ale úlohy si riadne plňme. Bez ohľadu na to, či nadriadený je muž alebo žena, pri rokovaní ich oslovujeme titulom alebo priezviskom, snažíme sa hovoriť k veci, stručne a jasne. Ak má nadriadený za našej prítomnosti telefonický, resp. súkromný rozhovor, opustíme miestnosť s krátkym ospravedlnením. Ak dostaneme pokyn, že máme ostať v miestnosti, nesledujeme zvedavo hovoriaceho, pohľad nasmerujeme do priestoru. Keď nadriadený vstane, pre podriadeného je to signál, že rokovanie sa musí skončiť. Po skončení rokovania a pozdrave podriadený odchádza čelom k dverám. Keď

odchádzame od osoby, ktorá si zasluhuje mimoriadnu úctu, môžeme sa pri dverách ešte raz obrátiť a mierne sa ukloniť.

„Rozoznávame štyri štýly, ktoré sa používajú pri komunikácii s nadriadeným.

1) konvenčný štýl komunikácie - uplatňuje sa medzi osobami, ktoré sa dôverne nepoznajú a na pracovisku medzi osobami s rozdielnym postavením pri náhodnom stretnutí. Šéf sa napríklad ráno pristaví pri zamestnancovi, vymení si s ním jednu dve vety (o počasí, o rodine). Zamestnanec by nemal tento štýl komunikácie zneužiť na otvorenie pracovných problémov;

2) konverzačný štýl komunikácie - používa sa pri vzájomnej výmene názorov a informácií, napr. na porade, pri diskusii, pri obchodnom rokovaní, pri spoločenskom posedení. Tu sa vyžaduje, aby partneri uplatňovali okrem monológu aj schopnosť aktívneho počúvania, aby neupierali druhej strane právo komunikácie monopolizáciou svojho prejavu;

3) operatívny štýl komunikácie - jeho cieľom je výmena informácií o plnení úloh, dohôd, pokyny o postupoch a pod. Tu sa od zamestnanca vyžaduje jasnosť a stručnosť vo vyjadrovaní;

4) osobná (intímna) komunikácia - nastane vtedy, keď prerastie z oficiálneho tónu na priateľský. Nemala by sa rozvíjať na úkor vzťahov s ostatnými zamestnancami alebo - plnenia pracovných úloh. Zamestnanec vo vzťahu k nadriadenému rozhodne ako prvý nezvolí osobný tón“ (Komunikačné štýly, 2009).

1.3.3 Komunikácia o sexualite a jej formy

Komunikácia je základ dorozumievania sa ľudí. Každý deň komunikujeme medzi sebou, či je to už doma v rodine, v obchode, na ulici, v škole, v práci. Nevieme sa bez komunikácie zaobísť. Ľudia hovoria o všeličom - o počasí, o novom filme, o tom, kde sa dá kúpiť výborná pizza a o celom rade ďalších vecí, ktoré nám vietor práve privanie. Ale keď má práve dôjsť na lámanie chleba a reč príde napríklad na tak horúcu tému, ako je sex, hovorí za nás skôr naše telo - červená tvár, spotené ruky... Ústa väčšinou mlčia. Pritom jedna z najdôležitejších vecí v živote človeka je - naučiť sa rozprávať aj o veciach, ktoré nám nie sú veľmi príjemné. A takých je veľa! Ale prečo by napríklad sex mal byť niečo, o čom sa nehovorí? To je predsa hlúposť!

„Väčšina problémov v živote pramení z nedorozumení. V prípade sexu to ale platí dvojnásobne. Nemusí to byť práve tým, že ten „na druhej strane drôtu“ je natvrdlý, alebo neschopný. Je to jednoducho iba tým, že človek automaticky predpokladá, že to,

čo sa deje v jeho hlave (srdci, či ešte niekde inde), ten druhý vie, pozná a vníma. Ale bohužiaľ, nie vždy je to tak“ (Hovoríme o sexe, 2009).

Počas dňa sa každý z nás rozpráva s ostatnými o rôznych témach, ktoré ho zaujímajú. Jednou z tém, ktorú ľudia rozoberajú je aj sexualita. Je to síce téma pre nás niektorých ešte dosť chúlостivá a nedokážeme o nej až tak otvorene rozprávať. Hovorí sa však o nej aj v médiách, v televízii, píše sa o nej v knihách, či časopisoch. A môžeme povedať, že sa o nej rozpráva aj v práci. Či už počas nejakej prestávky, alebo len náhodou sa nadhodí téma o sexualite. Vtedy sa začne miestnosťou šíriť zaujímavá debata a diskusia.

Každý si povie svoj názor na danú tému, podelí sa so svojimi kolegami o nejaké nové poznatky a podobne. Komunikácia na danú tému sa môže začať aj na nejaký podnet, ktorým môže byť napríklad vyzývavo oblečená kolegyňa. Príde do práce má krátku sukňu, alebo hlboký výstrih do ktorého padnú oči takmer každému. Vtedy začínajú na tému sexualita komunikovať najmä muži. Aj keď musím povedať, že ženy neostanú v takejto situácii ticho. Ale ženy hovoria skôr, o tom ako je oblečená, že len provokuje chlapov a podobne. Naproti tomu mužom sa to páči a v takýchto prípadoch sa začnú k žene nejakým spôsobom približovať. Začnú pohľadmi, neskôr poznámkami a podobne. Avšak môže nastať situácia, kedy to začne dotyčnej žene vadieť a môže to zobrať ako obťažovanie zo strany svojich kolegov, aj keď by si za to mohla svojím spôsobom aj ona sama. „Muži a ženy rozdielne chápajú rečový prejav, rozdielne ho štylizujú, rozdielne ho prijímajú. Muži majú v priemere väčšiu aktívnu slovnú zásobu ako ženy, kým v pasívnej nie sú markantnejšie rozdiely. Je to preto, že muži pracujú vo viacerých profesiách. Pre muža je reč nástrojom na poskytovanie a získavanie informácií, pre ženu je prostriedkom na vyjadrenie citov, pocitov, emócií. Kým pre muža je reč verejnou záležitosťou, pre ženu skôr súkromnou vecou. Ženy na verejnosti o sexe hovoria menej ako muži. Muži sú v tejto oblasti menej hanbliví ako ženy. Ženy sú v tomto smere viac citlivejšie a sú radšej keď sa ich sexuálne súkromie nedostáva len tak von na verejnosť. Muž si verbálnym textom presadzuje svoje právomoci, získava a upevňuje si postavenie, púta a udržiava pozornosť iných. Aj preto napríklad muži radi rozprávajú vtipy o sexe. Pre nich reč sú fakty. Žena si komunikáciou buduje pocit spolupatričnosti, vymieňa skúsenosti. Spolu s kamarátkami, či kolegyňami sa rozprávajú aj o sexualite, ale len diskrétno. Chce sa len vyrozprávať, a preto často dlhé hodiny telefonuje alebo klebetí so svojou kamarátkou, či kolegyňou. Muži sa v komunikácii sústreďujú viac na činy a ženy zase cítia potrebu vyrozprávať sa“

(Škvareninová, 1995, s.20-21). Ako sme už spomenuli, komunikovať sa dá aj neverbálne. Napríklad sa dá komunikovať rečou tela. Mnohí z nás si to však ani neuvedomujú, ale reč nášho tela toho veľa prezradí. Erhard Thiel vysvetľuje reč tela nasledovne: „Reč tela má svoju vlastnú gramatiku a interpunkciu. Každé gesto je akoby slovo“ (Thiel 1999, s. 9).

Myslíme si, že o sexualite sa dá nepriamo komunikovať aj pomocou tela. Dajú sa tak vyjadriť napríklad sympatie k opačnému pohlaviu. Neverbálnou komunikáciou vieme toho ozaj vyjadriť veľa. Či už pohľadom, úsmevom alebo rukami.. Ako vieme aj flirtovať dokážeme očami. Stačia vyzývavé pohľady, žmurknutia a podobne. Čo sa týka foriem komunikácie o sexualite, tak tie sú rôzne. Môžeme komunikovať verbálne, ale aj neverbálne. Pre objasnenie pojmov si zadefinujeme verbálnu aj neverbálnu komunikáciu. Verbálnu komunikáciu môžeme chápať ako súčasť interpersonálnej komunikácie, ktorá prebieha medzi komunikátorom a komunikantom v konkrétnej situácii. Predpokladá fyzickú a aktívnu účasť tak komunikátora, ako aj komunikanta a používanie rovnakého dorozumievacieho kódu, ktorým je jazyk. Rozlišujú sa dve formy verbálnej komunikácie a tou je hovorová komunikácia a písomná komunikácia.

1.3.3.1 Antidiskriminačný zákon 365/2004 Z.z.

V tejto kapitole sa snažíme priblížiť znenie tohto zákona a čitateľa oboznámiť s jeho obsahom. „Rovnosť všetkých ľudí pred zákonom a zákaz diskriminácie je jednou zo základných zásad právneho štátu a je neodmysliteľnou súčasťou každého demokratického právneho poriadku. Všetky formy diskriminácie, či už skryté alebo zjavné, je nutné odstrániť. Rozširovanie alebo podnecovanie nenávisti by mali byť zakázané a zakaždým verejne odsúdené. Strach a nenávisť bez prihliadnutia k racionálnym a objektívnym faktom, vykonštruovanými ideami a predstavami, tak redukuje vnímanie sveta ako sociálneho a kultúrneho komplexu. Boj s diskrimináciou je založený na výchove k tolerancii. Pričom toleranciu chápeme ako duchovný individuálny alebo kolektívny postoj, ktorý každému dáva slobodu vyjadrovať názory a postoje, odlišné od názorov druhých“ (MPSVR SK, 2006).

„Riešenie antidiskriminačných otázok sa stalo prioritou pre mnohé krajiny sveta. Začali sa prijímať antidiskriminačné opatrenia postavené na základe rovností príležitostí pre všetkých. Práve preto od roku 2004 existuje už aj na Slovensku antidiskriminačný zákon. Uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania v praxi upravuje práve tento zákon. V antidiskriminačnom zákone sa zakazuje diskriminácia na

základe akéhokoľvek dôvodu, najmä však na základe pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, veku, sexuálnej orientácie, viery a náboženstva. Antidiskriminačný zákon je jednou zo základných zásad právneho štátu a je neodmysliteľnou súčasťou každého demokratického právneho poriadku. Rovnosť pred zákonom je základnou premisou každého právneho systému, ktorý uznáva ľudské práva a slobody“ (Rokovanie, 2002).

„Platný právny poriadok Slovenskej republiky obsahuje princíp rovnosti a zákaz diskriminácie, prípadne zásadu rovnakého zaobchádzania v niekoľkých právnych predpisoch rôznej právnej sily. Popri všeobecných a osobitných ustanoveniach o rovnosti obsiahnutých v Ústave Slovenskej republiky možno nájsť relevantné ustanovenia o rovnosti a nediskriminácii aj v niekoľkých zákonoch. Ide o niekoľko zákonov so špeciálnou úpravou zásady nediskriminácie a rovnakého zaobchádzania, ktorá je záväzná pre oblasť spoločenských vzťahov upravenú príslušným zákonom. Tento zákon upravuje uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania a ustanovuje prostriedky právnej ochrany, ak dôjde k porušeniu tejto zásady. Podľa tohto zákona platia nasledovné ustanovenia. Podľa paragrafu § 2 platí nasledovné:

1/ Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z akéhokoľvek dôvodu, vo výkone práv a povinností v súlade s dobrými mravmi, ako aj je možné prijatie takýchto opatrení požadovať vzhľadom na konkrétne okolnosti a na možnosti osoby, ktorá má povinnosť túto zásadu dodržiavať.

2/ Diskriminácia je priama diskriminácia, nepriama diskriminácia, obťažovanie a neoprávnený postih, diskriminácia je aj pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu.

3/ Diskriminácia je konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii.

4/ Nepriama diskriminácia je navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňujú osobu v porovnaní s inou osobou, nepriama diskriminácia nie je, ak takýto predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax sú objektívne odôvodnené sledovaním záujmu a sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie takého záujmu.

5/ Obťažovanie je také zaobchádzanie s osobou, ktoré táto osoba môže odôvodnene považovať za nepríjemné, nevhodné alebo urážlivé a:

a/ ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zníženie dôstojnosti tejto osoby alebo vytvorenie nepriateľského, ponižujúceho alebo zastráňujúceho prostredia alebo

b/ ktorého strpenie môže pokladať za podmienku na rozhodnutie alebo výkon práv a povinností vyplývajúcich z právnych vzťahov.“

Snažíme sa tu nadviazať aj z článku formy obťažovania vysvetlenia, potrebné pre vysvetlenie pojmov. „K priamej diskriminácii z dôvodu pohlavia/rodu dochádza, ak sú niekomu upierané práva len preto, že je muž alebo žena. Môže to byť uprednostňovanie mužov vo vedúcich funkciách alebo v rozvodovom konaní prisudzovanie detí prevažne ženám. Nepriamou diskrimináciou môže byť nejaký predpis, rozhodnutie, pokyn alebo aj zaužívaný postup, ktorý bez objektívnej príčiny znevýhodňuje nejakého človeka alebo určitú skupinu ľudí, hoci na prvý pohľad nie je proti nikomu namierený. Ak napríklad firma poskytuje školenia a iné výhody len tým, ktorí pracujú na plný úväzok, navonok sa zdá, že tento postup nie je diskriminačný. V praxi však na polovičný úväzok pracujú takmer výlučne ženy (napríklad aj preto, aby sa starali o deti alebo iných členov rodiny), preto hovoríme o nepriamej diskriminácii z dôvodu pohlavia. Rovnako nepriamou diskrimináciou z dôvodu pohlavia je nerovnaké odmeňovanie žien za rovnakú prácu a prácu rovnakej hodnoty a znemožňovanie ich kvalifikačného postupu prostredníctvom zdanlivo neutrálnych predpisov.

Obťažovanie - podľa slovenského antidiskriminačného zákona je jednou z foriem diskriminácie aj obťažovanie. O obťažovaní hovoríme vtedy, keď niekto s človekom zaobchádza nepríjemne, urážlivo, ponižujúco, lebo má nad ním moc alebo právomoci rozhodnúť o veciach dôležitých pre jeho život. Príkladom môžu byť sexistické poznámky, urážlivé vtipy, popískovanie či dotyky, ktoré sú konkrétnemu človeku nepríjemné a pociťuje ich ako ponižujúce. Môže ísť o vedúceho, ktorý pravidelne dáva svojej podriadenej návrhy, aj napriek tomu, že ona si to neželá. Správanie zapríčinené rodovými stereotypmi, predsudkami a netoleranciou tak prechádza do jednej z foriem diskriminácie. Zákon postihuje aj pokyn a nabádanie na diskrimináciu. Je teda protiprávne niekomu prikazovať, aby iného diskriminoval alebo ho na takéto správanie nahováral. Takisto zákon chráni pred neoprávneným postihom (potrestaním) toho, kto sa sťažuje na diskrimináciu na kompetentných miestach alebo sa obráti na súd so žalobou, prípadne svedčí v prospech niekoho, kto bol diskriminovaný. Ak by sa teda pracovníčky zastala jej kolegyňa a dosvedčila by na súde, že s ňou zaobchádzali v práci diskriminačne, prípadne, že ju vedúci obťažoval, a za to by jej napríklad znížili prémie, ide zo strany firmy opäť o protiprávne konanie zakázané antidiskriminačným zákonom. Sexizmus - označuje diskrimináciu na základe pohlavia, čiže v praxi ide najmä o rôzne znevýhodnenia žien na základe ich príslušnosti k ženskému rodu, ako aj formy, akými

muži vykonávajú svoju moc voči ženám. Takéto správanie znevažuje ženy alebo dievčatá, prípadne vedie k nerovnovážnemu zobrazovaniu mužov a žien v spoločnosti, a teda potvrdzovaniu ich nerovnovážneho postavenia. Poznáme benevolentný (láskavý, zhovievavý, podporný) a hostilný (nepriateľský, zlostný, hnevливý) sexizmus. V prvom prípade ide o rôzne láskavosti voči ženám, ktoré vyzerajú navonok ako galantnosť, ale v skutočnosti vychádzajú z predsudkov o ženách ako o slabšom pohlaví, ktoré treba chrániť. Hostilný sexizmus sa prejavuje otvorene aj navonok, ide napríklad o zosmiešňovanie a urážanie žien. Všeobecne platí, že aj napriek tomu, že príslušnosť k pohlaviu je hneď zrejmá, fakt, že sa diskriminuje, zostáva skrytý, pretože rodové stereotypy, v ktorých žijeme, sa navonok javia ako prirodzené a dané, a preto ten/tá, ktorý/ktorá diskriminuje, si svoje konanie často ani neuvedomuje, prípadne si ho nespája s diskrimináciou“ (Formy diskriminácie, 2009).

2 Cieľ prieskumu

Teoretická časť našej diplomovej práce nám na základe všetkých dostupných informácií prispela k lepšiemu porozumeniu danej problematiky. Poznatky, ktoré sme získali, sa stali východiskom pre celkové zostavenie prieskumných cieľov.

Ako prieskumnú vzorku v našej diplomovej práci sme si zvolili ženy a mužov, ktorí pracujú, čiže sú zamestnaní v spoločnosti Pošta, a.s. Nitra. Ťažiskom empirickej časti našej práce je prieskum, teda jeho ciele, čiastkové ciele, charakteristika prieskumného súboru a prieskumnej metódy, ktorú predstavuje nami vypracovaný dotazník. Najväčší priestor v empirickej časti práce je venovaný analýze a interpretácii výsledkov prieskumu, ktoré sú spracované a znázornené vo vypracovaných grafoch a tabuľkách.

Hlavným cieľom prieskumu bolo identifikovať vybrané aspekty postojov k sexuálnemu obťažovaniu žien na zvolenom pracovisku v našom prípade je to Pošta, a.s. V prepojení na výsledky prieskumu budú formulované odporúčania do praxe vzhľadom k etickým kontextom sexuálneho obťažovania žien na pracoviskách. K hlavnému stanovenému cieľu sme si následne vytvorili aj dva čiastkové ciele, ktoré sme v prieskume zisťovali.

2.1 Čiastkové ciele

- 1/ Zistiť, či na pracovisku dochádza k sexuálnemu obťažovaniu.
- 2/ Identifikovať vybrané aspekty postojov k sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku.

3 Charakteristika metód prieskumu

Na prieskum aktuálnych názorov a postojov respondentiek/ respondentov o sexuálnom obťažovaní sme použili nami zostavený dotazník, ktorý pozostával z 20 otázok. Pre hlbšie zozbieranie postojov týkajúcej sa problematiky sexuálneho obťažovania sme použili jednak otázky identifikačné (pohlavie, vek, vzdelanie, rodinný stav), a jednak otvorené v ktorých respondentky/respondenti mohli vyjadriť svoj slobodný názor a napokon sme použili otázky, kde respondentky/respondenti mohli využiť 5 stupňovú škálu odpovedí.

Dotazník sme distribuovali osobne alebo prostredníctvom internet v pobočkách nitrianskeho kraja spoločnosti Pošta, a.s. Nitra. Samozrejme sme respondentky /respondentov oboznámili s obsahom dotazníka a s jeho anonymitou a poskytli sme im informácie ako dotazník správne vyplňať.

Naším cieľom bolo získať od respondentiek/respondentov 100 vyplnených dotazníkov, pretože to je počet dotazníkov, ktoré sme aj rozdali. Návratnosť dotazníkov predstavovala 100%. Naše/i respondentky/respondenti pristupovali k predloženým dotazníkom ochotne, ale čo sa týkalo otvorených otázok sa nám nenaplnili naše očakávania pretože niektoré/i respondentky/respondenti odpovedali len jedno slovnými odpoveďami tieto otvorené otázky a pritom mali pri týchto otázkach dostatočný priestor na prezentovanie svojich postojov a názorov.

3.1 Charakteristika prieskumného súboru

Výsledky prieskumu boli podrobené kvalitatívnej a kvantitatívnej analýze a matematicko – štatistické spracovanie sme zabezpečili pomocou štatistického softvéru excel a štatistika. V prieskume nás zaujímali štatistické vyjadrenia a percentuálne hodnoty, modus – najčastejšie sa vyskytujúca sa hodnota. Údaje získané zo škálových a identifikačných otázok sme spracovali do tabuliek. Pri otvorených otázkach sme odpovede respondentiek / respondentov zatriedili do nami vytvorených kategórii a vyjadrili ich početnosť.

Pri výbere respondentiek / respondentov sme vychádzali z potreby naplniť cieľ našej práce. Dotazníky sme distribuovali osobne do 5 pracovísk, kde sme respondentkám/respondentom rozdali dotazníky, ktoré nám ochotne vyplnili a vrátili nám ich späť. Naše dotazníky sme sa snažili rozdeliť tak, aby nám polovičku z nich vyplnili muži a druhú polovičku vyplnili ženy, keďže sme chceli zistiť rozdielnosť v názoroch na problematiku sexuálneho obťažovania. Keďže sme distribuovali dotazníky aj prostredníctvom internet, tiež sme dbali na to, aby sme mali dotazníky približne rovnako

rozdelené medzi obe pohlavia.

Charakteristiku prieskumného súboru uvádzame podľa jednotlivých otázok v dotazníku.

3.2 Časový plán a harmonogram prieskumu

Prieskum sme realizovali vo viacerých etapách. Boli nimi:

- vymedzenie cieľa prieskumu a čiastkových cieľov,
- teoretická príprava v oblasti danej témy,
- formulácia prieskumných otázok;
- výber prieskumnej vzorky;
- vypracovanie dotazníkov o období december 2011
- realizácia prieskumu január – február 2012
- spracovanie prieskumu – marec 2012

3.3 Matematicko-štatistické spracovanie

Na výsledky nami uskutočneného prieskumu sme použili prvostupňové a druhostupňové metódy spracovania údajov. Kde druhostupňovú metódu sme použili pri otázkach na overenie nami stanovených čiastkových cieľov. Otázky sme overovali t-testom. Ostatné otázky, ktoré sa nám neviazali k otázkam, sme vyhodnocovali prvostupňovými metódami a to percentuálne, a v niektorých otázkach sme vyjadrili aj modus a medián. Otvorené otázky sme vyhodnotili tak, že najčastejšie opakujúce sa odpovede respondentov a respondentiek sme spracovali do tabuliek a následne vyjadrili početnosť a percentuálne zastúpenie. Matematicko-štatistické spracovanie získaných údajov sme realizovali pomocou softwaru Microsoft Word a Excel. Následne sme pomocou softwaru Word vytvorili tabuľky a pomocou softwaru Excel grafy, ktoré znázorňujú výsledky otázok s ponúkanými možnosťami v percentuálnom prevedení.

4 Analýza výsledkov

V tejto kapitole prinášame analýzu prieskumného materiálu získaného na základe nami vypracovaného dotazníka.

Otázka č. 1: Vek respondentky / respondent... (vypíšte číslom)

Tab. 1 Zloženie prieskumného súboru z hľadiska vekových kategórií.

Vekové kategórie	Početnosť	
	Počet	%
20 – 25 rokov	19	19
26 – 30 rokov	16	16
31 – 35 rokov	15	15
36 – 40 rokov	12	12
41 – 40 rokov	15	15
46 – 50 rokov	9	9
51 – 55 rokov	14	14
Spolu	100	100

Celkovo tvorilo výskumný súbor 100 respondentiek/tov, pričom jeho zloženie z hľadiska sledovaných vekových kategórií bolo nasledovné (vid' tab.č.1).

Zhľadiska pohlavia je prieskumný súbor rozložený pomerne rovnomerne. Vyjadruje to nasledujúca tabuľka:

Tab. 2 Zloženie prieskumného súboru z hľadiska pohlavia

Pohlavie	Počet	%
Ženy	53	53
Muži	47	47
Spolu	100	100

Z prieskumného súboru z hľadiska pohlavia sme zistili, že je žien väčšina ako mužov, ktorých je v prieskumnom súbore menšina.

Otázka č.3: Aký je Váš súčasný rodinný stav?

Tab. 3 Analýza odpovedí na otázku: “Aký je Váš súčasný rodinný stav?”

Rodinný stav	Počet	%
Slobodná/slobodný	34	34
Vydatá /ženatý	37	37
Rodzvedená / rozvedený	15	15
Vdova/ vdovec	14	14
SPOLU	100	100

Tu sme zisťovali rodinný stav respondentiek/respondentov. 34% respondentiek/respondentov sa vyjadrilo, že ich súčasný rodinný stav je slobodná/slobodný. 37% respondentiek/respondentov je vydatých/ženatých 15% so všetkých respondentiek/respondentov je rozvedených a 14% respondentiek/ respondentov sú vdovy/vdovci.

Otázkač. 4 : Aké je Vaše najvyššie dosiahnuté vzdelanie?

Tab.4 Analýza odpovedí na otázku „ Najvyššie dosiahnuté vzdelanie“

Vzdelanie	Počet	%
základné	2	2
Stredoškolské bez maturity	29	29
Stredoškolské s maturitou	30	30
Vysokoškolské -Bakalár	20	20
Vysokoškolské magister, inžinier	19	19
Spolu	100	100

Otázkou č.4 sme zistili, že 2% zo všetkých respondentov má ukončené iba základné vzdelanie, 29% z respondentov má ukončené stredoškolské vzdelanie bez maturity, 30% má ukončené

stredoškolské vzdelanie s maturitou. A čo nás prekvapilo iba 20% z respondentov má ukončené vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa-bakalár a 19% zo všetkých opýtaných respondentov má ukončené vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa-magister, inžinier.

Otázka č. 5: Čo rozumiete pod pojmom sexuálne obťažovanie?

Tab. 5 Analýza odpovedí na otázku „Čo rozumiete pod pojmom sexuálne obťažovanie?“

Kategória	Počet
Flirtovanie	16
Nechcené dotýkanie	24
Vynútený pohlavný styk	30
Narážky sexuálnej povahy	15
Psychické týranie	10
Prenasledovanie	5
SPOLU	100

Z tabuľky č. 5 môžeme vyvodiť záver, že najväčší počet respondentov – 30, pod pojmom sexuálne obťažovanie rozumie vynútený pohlavný styk.

Výrok č.6 : Myslíte si, že v dnešnej spoločnosti sa sexuálne obťažovanie považuje za trestný čin?

Tab. 6 Analýza odpovedí na výrok „Myslíte si, že v dnešnej spoločnosti sa sexuálne obťažovanie považuje za trestný čin?“

Miera súhlasu	Počet			
	Ženy 53	%	Muži 47	%
1 – úplne súhlasím	27	50	32	68
2 – súhlasím	15	28	5	11
3 – rovnako súhlasím ako nesúhlasím	7	13	3	6
4 – čiastočne súhlasím	3	3	4	8
5 – úplne nesúhlasím	1	1	3	6
SPOLU	43		47	

Pri tomto výroku z hľadiska využitia 5 stupňovej škály väčšina respondentiek /respondentov považuje sexuálne obťažovanie za trestný čin.

Tab. 7 Aritmetický priemer, modus, smerodajná odchýlka k výroku č.6.

Aritmetický priemer u žien	1,79
Modus u žien	1

Tab. 8 Aritmetický priemer, modus, smerodajná odchýlka k výroku č.6.

Aritmetický priemer u mužov	1,74
Modus u mužov	1

Otázka č.7: Ktorý z uvedených pracovných vzťahov považujete za najpravdepodobnejších pre vznik sexuálneho obťažovania na pracovisku?

Tab. 9 Analýza odpovedí na otázku „Ktorý z uvedených pracovných vzťahov považujete za najpravdepodobnejších pre vznik sexuálneho obťažovania na pracovisku.“

Pracovný vzťah	počet	%
Nadriadený bude sexuálne obťažovať podriadeného	56	56
Podriadený bude sexuálne obťažovať nadriadeného	4	4
K obťažovaniu dôjde medzi rovnocennými partnermi	38	38
Neviem posúdiť	2	2
SPOLU	100	100

Z uvedenej tabuľky nám vyplýva, že najčastejšie dochádza ku vznku sexuálneho obťažovania, kde nadriadený zamestnanec bude obťažovať svojho podriadeného zamestnanca.

Otázka č. 8: Ktoré z uvedených osôb považujete za najčastejšiu/najčastejšieho vykonávateľku/vykonávateľa sexuálneho obťažovania na pracovisku?

Tab. 10 Analýza odpovedí na otázku „Ktoré z uvedených osôb považujete za najčastejšiu/najčastejšieho vykonávateľku/vykonávateľa sexuálneho obťažovania na pracovisku?“

	Počet	%
Mladšia žena obťažuje staršieho muža	3	3
Starší muž obťažuje mladšiu ženu	67	67
Staršia žena obťažuje mladšieho muža	25	25
Mladší muž obťažuje staršiu ženu	0	0
Neviem posúdiť	5	5
SPOLU	100	100

Pri tejto tabuľke sme sa stretli s dvomi protichodnými najvýraznejšími odpoveďami a to: 67% zo všetkých respondentiek/ respondentov si myslí, že najčastejšie dochádza k sexuálnemu obťažovaniu kde starší muž obťažuje mladšiu ženu . A proti tejto odpovedi nás prekvapila odpoveď respondentiek/respondentov, ktorí sa vyjadrili ,že najčastejšie dochádza k sexuálnemu obťažovaniu kde staršia žena obťažuje mladšieho muža, táto odpoveď predstavovala až 25%.

Otázka č. 9: Ako by ste reagovali , ak by ste sa dozvedeli, že niekto z vašich známych niekoho sexuálne obťažoval?

Pracovný vzťah	Počet	%
Nadriadený bude sexuálne obťažovať podriadeného	56	56
Podriadený bude sexuálne obťažovať nadriadeného	4	4
K obťažovaniu dôjde medzi rovnocennými partnermi	38	38
Neviem posúdiť	2	2
SPOLU	100	100

Z uvedenej tabuľky nám vyplýva, že najčastejšie dochádza ku vzniku sexuálneho obťažovania kdenadriadený zamestnanec bude obťažovať svojho podriadeného zamestnanca.

Tab. 11 Analýza odpovedí na otázku „Aký postoj by ste zvolili, ak by ste sa dozvedeli, že niekto z vašich známych niekoho sexuálne obťažoval?“

Kategorizácia	Početnosť
Odsudzujúci postoj	40
Pocit'ovala/val by som voči nemu nenávisť	15
Nestretol som sa s tým	25
Je mi to jedno	10
Podala/podal by som trestné stíhanie	10
SPOLU	100

Otázka č.10 Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich prejavov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie? (1-znamená-rozhodne to je sexuálne obťažovanie;2 – skôr to je sexuálne obťažovanie; 3 – neviem posúdiť; 4-skôr to nie je sexuálne obťažovanie ;5 – rozhodne to nie je sexuálne obťažovanie)

Tab. 12 Analýza odpovedí na otázku „Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich postojov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie.“

a) Vynucovanie si styku	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1 – rozhodne to je sexuálne obťažovanie	40	75	18	39
2 – skôr to je sexuálne obťažovanie	7	13	2	4
3 – neviem posúdiť	3	12	4	8
4 – skôr to nie je sexuálne obťažovanie	0	0	20	43

5 – rozhodne to nie je sexuálne obťažovanie	0	0	3	6
SPOLU	53		47	

Z uvedenej tabuľky sme zistili, že väčšina respondentiek – 75% rozhodne považuje vynucovanie si sexuálneho styku za sexuálne obťažovanie. A práve naopak, najväčší počet – mužov – 43% savyjadrilo, že vynucovanie si sexuálneho styku nepovažujú za sexuálne obťažovanie.

Tab. 13 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti a) vynucovanie si styku

Aritmetický priemer u žien	1,35
Modus u žien	1

Tab. 14 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti a) vynucovanie si styku

Aritmetický priemer u mužov	2,74
Modus u mužov	4

Tab. 15 Analýza odpovedí na otázku „Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich prejavov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie.“

b) fyzické dotyky	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1 – rozhodne to je sexuálne obťažovanie	35	66	15	32
2 - skôr to je sexuálne obťažovanie	15	28	3	6
3 – neviem sposúdiť	0	0	0	0
4- skôr to nieje sexuálne obťažovanie	0	0	20	43
5 – rozhodne to nie je sexuálne obťažovanie	3	6	9	19
SPOLU	53		47	

Z uvedenej tabuľky sme zistili, že 66% zo všetkých opýtaných žien rozhodne považujú fyzické dotyky za sexuálne obťažovanie. A 43% zo všetkých opýtaných mužov skôr nepovažujú práve fyzické dotyky za sexuálne obťažovanie.

Tab. 16 Aritmetický priemer, modus k otázke č.10 možnosti b) fyzické dotyky

Aritmetický priemer	1,50
Modus u žien	1

Tab. 17 Aritmetický priemer, modus k otázke č.10 možnosti b) fyzické dotyky

Aritmetický priemer	3,10
Modus u mužov	4

Tab. 18 Analýzy odpovedí na otázku: Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich prejavov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie.“

c) obscénne telefonáty	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1 – rozhodne to je sexuálne obťažovanie	3	5	0	0
2 – skôr to je sexuálne obťažovanie	4	7	0	0
3 – neviem posúdiť	20	38	0	0
4 – skôr to nie je sexuálne obťažovanie	6	12	28	81
5 – rozhodne to nie je sexuálne obťažovanie	20	38	9	19
SPOLU	53		47	

Z tabuľky 18 sme zistili, že 38% žien nevedelo posúdiť, či práve obscénne telefonáty môžu považovať za sexuálne obťažovanie a zhodné percento, čiže 38 % žien sa vyjadrilo, že práve obscénne telefonáty rozhodne považujú za sexuálne obťažovanie. A 81 % zo všetkých mužov sa vyjadrilo, že obscénne telefonáty skôr nepovažujú za sexuálne obťažovanie.

Tab. 19 Aritmetický priemer, modus k otázke č.10 možnosti c) obscénne telefonáty

Aritmetický priemer u mužov	3,67
Modus u mužov	3,5

Tab. 20 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti c) obscénne telefonáty

Aritmetický priemer u mužov	4,19
Modus u mužov	4

Tab. 21 Analýza odpovedí na otázku „Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich prejavov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie.“

d) nevítané návrhy na schôdzku/vynucovanie si rande	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1 – rozhodne to je sexuálne obťažovanie	15	28	2	4
2 – skôr to je sexuálne obťažovanie	5	10	3	6
3 – neviem posúdiť	5	10	5	10
4 – skôr to nie je sexuálne obťažovanie	14	26	17	37
5 – rozhodne to nie je sexuálne obťažovanie	14	26	20	43
SPOLU	53		47	

Z tabuľky 21 sme zistili, že 28% opýtaných žien rozhodne považuje nevítané návrhy na schôdzku/vynucovanie si rande za sexuálne obťažovanie. A 43% opýtaných mužov práve tieto prejavy správania rozhodne nepovažujú za sexuálne obťažovanie.

Tab. 22 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti d) návrhy na schôdzku/vynucovanie si rande.

Aritmetický priemer	3,13
Modus u žien	1

Tab. 23 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti d) nevítané návrhy na schôdzku/vynucovanie si rande.

Aritmetický priemer	3
Modus u mužov	4

Tab. 24 Analýza odpovedí na otázku „Vyjadrite svoj súhlas alebo nesúhlas, ktoré z nasledujúcich prejavov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie.“

e) poznámky, komentáre, sexuálne povahy	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1 – rozhodne to je sexuálne obťažovanie	27	50	2	4
2 – skôr to je sexuálne obťažovanie	10	18	5	10
3 – neviem posúdiť	5	10	10	21
4 – skôr to nie je sexuálne obťažovanie	6	12	6	13
5 – rozhodne to nie je sexuálne obťažovanie	5	10	24	52
SPOLU	53		47	

Na základe získaných odpovedí z tabuľky č. 24 konštatujeme, že až polovica žien si myslí, že poznámky a komentáre sexuálnej povahy patria medzi sexuálne obťažovanie a naopak až 52%

mužov je presvedčených, že uvedené prejavy správania rozhodne nepatria medzi sexuálne obťažovanie.

Tab. 25 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti, e) poznámky, komentáre sexuálnej povahy

Aritmetický priemer u žien	3,6
Modus u žien	1

Tab. 26 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti, e) poznámky, komentáre sexuálnej povahy

Aritmetický priemer u mužov	3,95
Modus u mužov	4

Otázka č.11: „Stretli ste sa niekedy na pracovisku z uvedenými prejavmi správania? (1- znamená-stretávam sa s tým denne ; 2 – zriedka ; 3 – nikdy ; 4 – niekoľkokrát ; 5 – často)

Tab. 27 Analýza odpovedí na otázku „Stretli ste sa niekedy na pracovisku z uvedenými prejavmi správania?“

a) Písomné materiály obsahujúce neprimerané sexuálne narážky	Ženy		Muži	
	počet	%	Počet	%
1 – stretávame sa s tým denne	2	4	7	15
2 – stretávame sa s tým viac krát za mesiac	15	28	6	13
3 – neviem posúdiť	15	28	2	4
4 – stretávam sa s tým málokedy	15	28	7	15
5 – nikdy	6	12	25	53
SPOLU	53		47	

Z výsledkov zaznamenaných v tabuľke nám vyplýva, že 28% respondentiek sa s písomnými materiálmi obsahujúcimi neprimerané sexuálne narážky stretáva viackrát za mesiac, ďalších 28% opýtaných žien nevie posúdiť, či sa s uvedenými prejavmi stretáva a taktiež 28% sa s nimi stretlo málokedy. U mužov viac ako polovica opýtaných odpovedala, že sa s týmito prejavmi sex. správania nikdy nestretla.

Tab. 28 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 11 možnosti a) písomné a materiály obsahujúce neprimerané sex. narážky

Aritmetický priemer u žien	3,15
Modus u žien	1

Tab. 29 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti a) písomné a materiály obsahujúce neprimerané sex. narážky

Aritmetický priemer u mužov	2,80
Modus u mužov	3

Tab. 30 Analýza odpovedí na otázku „Stretli ste sa niekedy na pracovisku z uvedenými prejavmi správania?“

b) Nevítaní fyzický kontakt	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1 – stretávam sa s tým denne	35	66	15	32
2 – stretávam sa tým viackrát za mesiac	15	28	3	6
3- neviem posúdiť	0	0	0	0
4 – stretávam sa tým málokedy	0	0	20	43
5 – nikdy	3	6	9	19
SPOLU	53		47	

Touto otázkou, z tabuľky č. 30 sme zistili, že až 66% opýtaných žien sa stretlo na pracovisku s nevítaným fyzickým kontaktom denne a 43% mužov sa s ním stretlo málokedy.

Tab. 31 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 11 možnosti b) nevítaný fyzický kontakt

Aritmetický priemer u žien	1,50
Modus u žien	1

Tab. 32 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 10 možnosti b) nevítaný fyzický kontakt

Aritmetický priemer u mužov	3,17
Modus u mužov	4

Tab. 33 Analýza odpovedí na otázku „Stretli ste sa niekedy na pracovisku z uvedenými prejavmi správania?“

c) Vynútené bozky, objatia	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1 – stretávam sa s tým denne	15	28	7	15
2 – stretávam sa tým viackrát za mesiac	15	28	25	53
3- neviem posúdiť	3	6	15	32
4 – stretávam sa tým málokedy	5	10	0	0
5 – nikdy	13	28	0	0
SPOLU	53		47	

Z uvedenej tabuľky č. 33 vyplýva, že 28% respondentiek sa na pracovisku denne stretáva s vynútenými bozkami/objatiami, ďalších 28% sa s nimi stretlo viackrát za mesiac a tiež 28% sa s nimi stretlo nikdy. Respondenti muži v 53% odpovedali, že sa s vynútenými bozkami/objatiami stretli viackrát za mesiac.

Tab. 34 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 11 možnosti c) vynútené bozky/objatia

Aritmetický priemer u žien	2,81
Modus u žien	1

Tab. 35 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 11 možnosti c) vynútené bozky/objatia

Aritmetický priemer u mužov	2,17
Modus u mužov	1

Otázka č. 12 Mali ste niekedy osobnú skúsenosť s vynucovaním si sexu alebo sexuálnym vydieraním? (1-znamená-stretávam sa s tým denne ; 2 – stretávam sa s tým viackrát za mesiac; 3 – neviem posúdiť ; 4 – stretávam sa s tým málokedy ; 5 – nikdy)

Tab. 36 Analýza odpovedí na otázku „Mali ste niekedy osobnú skúsenosť s vynucovaním si sexu alebo sexuálnym vydieraním?“

a) Neprimeraný tlak na pracovný výkon	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1 – stretávam sa s tým denne	0	0	1	2
2 – stretávam sa s tým viackrát za mesiac	1	2	0	0
3 – neviem posúdiť	7	13	3	6
4 – stretávam sa s tým málokedy	2	4	0	0
5 – nikdy	43	81	43	92
SPOLU	53		47	

Z uvedených výsledkov zaznamenaných v tabuľke č. 36 sme zistili, že 81% opýtaných žien a 92% opýtaných mužov sa na pracovisku nestretáva s neprimeraným tlakom na svoj pracovný výkon.

Tab. 37 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti a) neprimeraný tlak na pracovný výkon

Aritmetický priemer u žien	4,65
Modus u žien	5

Tab. 38 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti a) neprimeraný tlak na pracovný výkon

Aritmetický priemer u mužov	5,00
Modus u mužov	5

Tab. 39 Analýza odpovedí na otázku „Mali ste niekedy osobnú skúsenosť s vynucovaním si sexu alebo sexuálnym vydieraním?“

b) Vyhráženie výpoveďou	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1 – stretávam sa s tým denne	0	0	0	0
2 – stretávam sa s tým viackrát za mesiac	5	10	3	6
3 – neviem posúdiť	8	15	5	10
4 – stretávam sa s tým málokedy	25	28	4	9
5 – nikdy	25	47	35	75
SPOLU	53		47	

Z tabuľky č. 39 sme zistili, že 47% žien a 75% mužov sa na pracovisku nestretli s tým, že by sa im niekto vyhrážal výpoveďou.

Tab. 40 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti b) vyhrážanie výpoveďou

Aritmetický priemer u žien	4,13
Modus u žien	5

Tab. 41 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti b) vyhrážanie výpoveďou

Aritmetický priemer u mužov	4,51
Modus u mužov	5

Tab. 42 Analýza odpovedí na otázku „Mali ste niekedy osobnú skúsenosť s vynucovaním si sexu alebo sexuálnym vydieraním?“

c) Znevažovanie úsilia	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1 – stretávam sa s tým denne	9	17	0	0
2 – stretávam sa s tým viackrát za mesiac	3	6	2	4
3 – neviem posúdiť	0	0	0	0
4 – stretávam sa s tým málokedy	8	15	15	32
5 – nikdy	33	62	30	64
SPOLU	53		47	

Z výsledkov tabuľky č. 42 konštatujeme, že až 62% respondentiek sa na pracovisku nikdy nestretlo zo znevažovaním ich úsilia a 64% respondentov sa tiež stotožňuje s odpoveďami žien.

Tab. 43 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti c) znevažovanie úsilia

Aritmetický priemer u žien	4,00
Modus u žien	5

Tab. 44 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 12 možnosti c) znevažovanie úsilia

Aritmetický priemer u mužov	4,55
Modus u mužov	5

Otázka č.13 Ak by ste sa dozvedeli, že niekto z Vašich známych je alebo bol sexuálne obťažovaný/obťažovaný, ako by ste reagovali?

Tab. 45 Analýza odpovedí na otázku „Ak by ste sa dozvedeli, že niekto z Vašich známych je alebo bol sexuálne obťažovaná/obťažovaný, ako by ste reagovali“

Katégoria	Početnosť
Snažil by som sa to riešiť	40
Podal by som oznámenie na políciu	35
Závisí od situácie	15
Neviem	10

Pri otázke „Ak by ste sa dozvedeli, že niekto z Vašich známych je alebo bol sexuálne obťažovaná/obťažovaný, ako by ste reagovali“ sme si vytvorili jednotlivé kategórie, do ktorých sme rozdelili odpovede respondentiek/respondentov. Väčšina z opýtaných by sa snažila túto situáciu nejakým spôsobom riešiť.

Otázka č. 14 Aký je Váš postoj na tému sexuálne obťažovanie?

Tab. 46 Analýza odpovedí na otázku „Aký je Váš názor na tému sexuálne obťažovanie“

Katégoria	Početnosť
Túto tému považujem za veľmi dôležitú	45
Na pracoviskách nie je dostatočná ochrana pred sex. obťažovaním	25
Problematika sex. obťažovania mi je ľahostajná	8
Problematiku sex. obťažovania považujem za spoločenský problém	16
Neviem sa vyjadriť	6

Pri otázke „Aký je Váš postoj na tému sexuálne obťažovanie“ sme dospeli k výsledku, že väčšina respondentov sa prikláňa k názoru, že problematika sex. obťažovania je veľmi dôležitá.

Otázka č. 15 Vyjadrite svoj postoj na mieru tolerancie slovenskej spoločnosti voči sex. obťažovaniu? (1 – veľmi tolerujem; 2 – som voči tomu ľahostajná/ľahostajný; 3 – neviem posúdiť; 4 – zaujíma ma táto téma; 5 – veľmi odcudzujem)

Tab. 47 Analýza odpovedí na otázku „Vyjadrite svoj postoj na mieru tolerancie slovenskej spoločnosti voči sex. obťažovaniu.“

Sexuálne obťažovanie žien	Ženy		Muži	
	Počet	%	Počet	%
1-veľmi tolerujem	0	0	0	0
2 –som voči tomu ľahostajná/ľahostajný	0	0	5	10
3-neviem posúdiť	7	13	7	15
4 – zaujíma ma táto téma	8	15	6	13
5-veľmi odcudzujem	38	72	29	62
Spolu	53		47	

Z uvedenej tabuľky č. 47 sme zistili, že najväčší počet respondentiek aj respondentov veľmi odcudzuje sex. obťažovanie žien.

Tab. 48 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 15

Aritmetický priemer u žien	4,58
Modus u žien	5

Tab. 49 Aritmetický priemer, modus k otázke č. 15

Aritmetický priemer u mužov	4,25
Modus u mužov	5

Otázka č. 16 Aký je podľa Vás najčastejší dôvod pre vznik sexuálneho obťažovania?

Tab. 50 Analýza odpovedí na otázku „Aký je podľa Vás najčastejší dôvod pre vznik sexuálneho obťažovania?“

Kategorizácia	Počet
Problémy v rodine	27
Zábava, rozkoš	58
Žiadne záväzky a povinnosti	2
Potreba si niečo dokázať	6
Iné	7

Pri otázke „Aký je podľa Vás najčastejší dôvod pre vznik sexuálneho obťažovania“ sme si vytvorili jednotlivé kategórie, do ktorých sme rozdelili odpovede respondentiek/respondentov. Väčšina z opýtaných považuje za najčastejší dôvod pre vznik sex. obťažovania zábavu a rozkoš.

Otázka č. 17 Sú Vám známe určité konkrétne kroky podporujúce prevenciu voči sexuálnemu obťažovaniu ?

Tab. 51 Analýza odpovedí na otázku „Sú Vám známe určité konkrétne kroky podporujúce prevenciu voči sexuálnemu obťažovaniu?“

Kategória	Početnosť
Áno	7
Nezaujíma ma to	10
Neviem o žiadnych	83

Tabuľkou č. 51 sme dospeli k záveru, že 83 zo všetkých opýtaných respondentov nie sú známe žiadne vykonané pracovno-právne postihy v otázke sexuálneho obťažovania v priebehu ostatných dvoch rokov.

Otázka č. 18 Vypíšte s akými konkrétnymi krokmi prevencie ste sa stretli?

Tab. 52 Analýza odpovedí na otázku „Vypíšte s akými konkrétnymi krokmi prevencie ste sa stretli.“

Kategória	Početnosť
Väčšia informovanosť zo strany zamestnávateľa	2
Finančné sankcie	2
Obmedzenie alebo ukončenie pracovnej činnosti zo strany zamestnávateľa	3

Z uvedenej tabuľky vidíme , že len 7 respondenti majú informácie o existujúcich krokoch prevencie sexuálneho obťažovania na pracovisku a z toho 3 majú informácie

o kroku spočívajúcom v obmedzení alebo ukončení pracovnej činnosti zo strany zamestnávateľa.

Otázka č. 19 Ste spokojná /spokojný s opatreniami zamestnávateľa voči sexuálnemu obťažovaniu na Vašom pracovisku?

Tab. 53 Analýza odpovedí na otázku „Ste spokojná/spokojný s opatreniami zamestnávateľa voči sexuálnemu obťažovaniu na Vašom pracovisku?“

Katégoria	Početnosť
Áno	16
Nie	26
Nie sú žiadne	58

Z uvedenej tabuľky vidíme , že 58 respondentov sa vyjadrilo, že na ich pracovisku nie sú žiadne opatrenia voči sexuálnemu obťažovaniu.

Otázka č. 20 Poznáte nejaké inštitúcie zaoberajúce sa bojom proti sexuálnemu obťažovaniu?

Tab. 54 Analýza odpovedí na otázku „Poznáte nejaké inštitúcie zaoberajúce sa bojom proti sexuálnemu obťažovaniu?“

Katégoria	Početnosť
Polícia	35
Linka Dôvery	15
Neviem o žiadnych	45
Iné	5

Na základe tabuľky č.54 konštatujeme , že až 45 zo všetkých opýtaných respondentov nemá žiadne informácie o organizáciách a inštitúciách zaoberajúcich sa bojom proti sexuálnemu obťažovaniu.

4.1 Zhrnutie výsledkov prieskumu a diskusia

Cieľom našej práce bolo identifikovať sexuálne obťažovanie žien na pracovisku z pohľadu mužov a žien z etického hľadiska. Tento cieľ sme splnili na základe anonymného dotazníka, ktorý sme priamo distribuovali medzi pracujúce ženy a mužov, ktoré/ktorí sa nám k danej problematike vyjadrili písomne v našom dotazníku.

Naša práca potvrdila naše predpoklady o odlišnosti postojov a názorov žien a mužov na túto tematiku. Muži niektoré správanie, ktoré ženy považujú za obťažujúce, ako obťažujúce nevnímajú. Ženy zase celkovo majú tendenciu označovať viac prejavov správania ako sexuálne či obťažujúce. Mužom a ženám sa prisudzujú iné role a očakávania. Odlišné stanovisko k sexuálnemu obťažovaniu u žien a u mužov vyplýva z ich odlišného vnímania moci a strachu, ktoré sa vzťahujú na sexuálne obťažovanie.

Z článkov konferencií, uvedieme autorov, ktorí sa zaoberajú touto problematikou. V roku 2011 sa konala konferencia s názvom Sexuality II., kde odznel príspevok, ktorý bol publikovaný v zborníku, „o sexuálnom obťažovaní medzi zdravotníckymi pracovníkmi. Participanti výskumu sa vyjadrovali k tomu, ako často sa v prostredí gynekologicko-pôrodných kliník vyskytujú neželané sexuálne komentáre, pozornosti či postupy, napr. neželané dotýkanie. Podľa väčšiny participantiek a participantov vyskytujú iba výnimočne alebo vôbec nie, 20% participantiek pripúšťa, že sa to občas stane a je to vnímané prevažne ako nepríjemné (Bianchi, 2009, s. 335-351). Pre dnešné dievčatá je v prostredí internetu sexuálne obťažovanie a ponuky na sex za peniaze bežnou realitou, niečím, nad čím sa ani nezamýšľajú, čo považujú za samozrejmosť, za vedľajší efekt toho, ak majú na internete svoj profil a pohybujú sa na četoch“(Marková, 2010, s. 255).

Myslíme si, že ani jeden zo známych systémov, ktorý sexuálne obťažovanie na pracovisku právne upravuje, nie je stopercentný a ideálny. Každý z nich má svoje klady aj zápory. Bolo by podľa nás viac než potrebné, aby sa antidiskriminačný zákon, ktorý sa snaží zabrániť sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku dal viac do povedomia širokej verejnosti.

V rámci diskusie by sme chceli poukázať, že na Slovensku sa zvyšuje počet podnetov, ktoré sa týkajú sexuálneho obťažovania. Ako isto vieme, medzi najbežnejšie formy sexuálneho obťažovania patria „dvojsmyselné a obscénne vtipy, používanie vulgarizmov, najčastejšie vulgárnych opisov sexuálnych scén, šírenie pornografie – časopisy, internet, emaily, uprené pohľady do výstrihu, na zadnú časť tela apod. Ako aj verejné komentovanie vzhľadu pred dotýčnou osobou, hvízdanie či iné hlasné prejavy ocenenia vzhľadu, sexuálne narážky v emailoch, sms-kách či telefonátoch, “náhodný”

telesný kontakt až po zjavné a úplne jednoznačné obchytkávanie, vynucovanie telesného kontaktu napr. bozkov a objatí pri zoznamovaní, prísľuby výhod v zamestnaní za sexuálnu protislužbu, resp. vyhrážanie sa odňatím týchto výhod pri neochote poskytnúť sex a nepriame a priame výzvy na sexuálny akt“ (Gutek, A. B., Duwoody, V. 1987).

Jedinouslovenskouinštitúciou, ktorásavenuje posudzovaniu dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona, je Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Od júla 2004 do marca tohto roka sa stredisko zaoberalo približne 150 prípadmi. Išlo predovšetkým o prípady, v ktorých sa obete stretli s obťažovaním so sexuálnym podtextom.

Pre absenciu právnej úpravy ich stredisko riešilo ako obťažovanie na základe pohlavia. V apríli tohto roka nadobudla účinnosť novela antidiskriminačného zákona, ktorá definovala pojem sexuálne obťažovanie.

Prieskumné závery, ku ktorým sme v našej diplomovej práci dospeli, naznačujú podnety pre etickú, teoretickú a aplikačnú prax. Prezentovať je možné len niektoré z mnohých podnetov a odporúčaní. Je potrebné zhodnotiť, že naše výsledky nie sú štatisticky reprezentatívne pre populáciu.

5 Návrhy pre etickú prax

Etika vytvára predpoklady k objavovaniu cesty k ľudskej podstate, ktorá spočíva v presahovaní seba samého cez autentickú sociálnosť. Autentický osobnostný vzťah je predpokladom zdravého mravného vývinu človeka s charakteristikami duševnej rovnováhy, hodnotovej stability a harmónie v medziosobných vzťahoch. Emotívno-zážitková báza je integrálnou súčasťou etickej výchovy z hľadiska prežitia a precítenia ľudskej vzájomnosti prostredníctvom empatie a komunikácie. Z etického pohľadu je teda nie len hodnotová reflexia, ale aj komunikovanie svojho prežívania.

V pozornosti etiky je zameranie výchovy už v začiatkoch v rodine, v škole, a v neposlednom rade v spoločnosti na rozvoj osobnosti smerujúcu k seba poznávaniu, pozitívnemu sebahodnoteniu, k seba dokonaľovaniu, k identite s vlastným JA a cez tieto kvality smerovať k poznávaniu a pozitívnemu hodnoteniu druhých, k empatickému spoluprežívaniu v rámci prosociálneho správania, k multikultúrnemu porozumeniu a k eticky žiaducim postojom v rôznych oblastiach života.

Z etického hľadiska odporúčame, keby zodpovedný vedúci, alebo riaditeľ upozornil pracujúcich, aké postihy ich môžu postihnúť, ak budú v pozícii agresora, ktorý obťažoval. Odporúčali by sme, mať na pracovisku minimálne jedného etického poradcu, experta,

psychológa, ktorý by podal žene alebo mužovi pomocnú ruku pri akomkoľvek probléme v práci. Pretože je problémov a konfliktov stále viac, je dobré mať niekoho kto poradí, prípadne pomôže obrátiť sa na ďalšiu odbornú pomoc.

Zhrnutie odporúčaní do nasledovných bodov z etického hľadiska:

- zaviesť besedu alebo prednášku o sexualite s odborníkom,
- uskutočniť besedu pre opatrenia pri sexuálnom obťažovaní,
- informovať pracovníkov, pracovníčky zo strany riaditeľa o možných postihoch,
- zamestnať etického poradcu, experta, psychológa pre prípad pomoci, pri riešení konfliktu.

V práci sme uskutočnili prieskum, zistili sme vybrané aspekty komunikácie o sexualite v pracovnom prostredí Pošta, a.s. Dotazník obsahoval otázky, ktoré nám odpoveďami respondentov a respondentiek povedali, že aká je komunikácia medzi kolegami, kolegyňami, ale tiež medzi pracovníkmi a ich nadriadených a naopak. Taktiež sme sa pýtali, či na pracovisku medzi sebou hovoria o sexualite, ako často hovoria na danú tému, s akými sexuálnymi narážkami sa stretávajú, pretože tie sú jedným zo spúšťačov komunikácie o danej téme. Ďalej sme sa pýtali na sexuálne obťažovanie, a to konkrétne, že kto sa častejšie stáva obťažovaným či muži alebo ženy. Čo by robili pri sexuálnom obťažovaní a podobne. Všetky výsledky odpovedané na otázky nájdeme v empirickej časti našej práce. Výsledky sú uvedené v prehľadných grafoch a tabuľkách.

V teoretickej časti našej práce sme si v prvom rade zadefinovali a vysvetlili základné pojmy, s ktorými sme v práci najviac pracovali a najčastejšie sme sa s nimi stretávali. Základnými pojmami v našej práci boli sexualita, sexizmus, sexuálne obťažovanie, úloha pracovníka pomáhajúceho v profesiách a v neposlednom rade aj komunikácia. Písali sme o tom, či dochádza na pracovisku ku komunikácii o sexualite, a aké sexuálne témy sú najviac pracovníkmi a pracovníčkami rozoberané. Ako aj píšeme, že skutočne sa v práci o tejto téme hovorí, tak to isté sme zistili aj pomocou nášho prieskumu. Ide hlavne o sexuálne vtipy, sexuálne poznámky, ale o sexualite komunikujú aj bez nejakých narážok a podobne. Ďalej sme objasnili sexuálne obťažovanie a jeho formy. A tomu istému sme sa venovali a zisťovali sme to pomocou prieskumu, kde sme videli aj určité zhody medzi teóriou a zistenými odpoveďami. Či už ide o slovné narážky alebo dokonca fyzický kontakt medzi oboma pohlaviami.

Vzhľadom na tému našej diplomovej práce a výsledkov, ktorých sme dosiahli v prieskume by sme odporúčali nasledovné návrhy pre prax. Legislatívne presníť definíciu sexuálneho obťažovania ako diskrimináciu základu pohlavia a

transponovať tak Smernicu 2002/73/ES do slovenskej legislatívy.

Navrhujeme vypracovať nástroj na väčšiu citlivosť spoločnosti na sexuálne obťažovanie.

Vydať jednoznačný zákaz a nulovú toleranciu voči sexuálnemu obťažovaniu v spoločnosti a na pracoviskách. Poskytnúť právne definície a

odvolania sa na právne predpisy vzťahujúce sa na sexuálne obťažovanie.

Ďalej poskytnúť odporúčania pre

zamestnávateľov na prijímanie stratégie a opatrení proti sexuálnemu obťažovaniu,

vrátane stanoviení presných postupov pri podávaní sťažností a

riešení ohlásených prípadov ako aj zabezpečiť väčšiu informovanosť širokej verejnosti kdesamôž uobrútiť keď dôjde k sexuálnemu obťažovaniu.”

V prieskume sme prišli k záverom, že na pracovisku dochádza k sexuálnemu obťažovaniu. Aj keď sú obťažované častejšie ženy ako muži, je dobré pre obe pohlavia vedieť ako sa správať pri takomto čine. Čo je potrebné urobiť, keď sa stanú obťažovanými a ako ďalej postupovať. Aj tu by sme preto navrhovali zaviesť nejakú prednášku alebo besedu, kde by boli informovaní všetci o tom ako sa zachovať pri sexuálnom obťažovaní. Podali by sa informácie aj o tom, kto je agresor, ako sa správa a podobne.

Môžeme povedať, že teoretická časť sa nám len veľmi málo líši od našej empirickej časti. Pretože, to čo sme písali v teoretickej časti sa nám potvrdilo aj naším prieskumom. Teoretická časť sa nám tak úzko prepája s empirickou časťou.

Záver

V závere našej práce by sme chceli zhodnotiť ako sa nám pracovalo, či už s teoretickou alebo empirickou časťou našej práce. Pri písaní teoretickej časti sa nám nevyskytli žiadne vážnejšie problémy. Zo začiatku sme mali menšie problémy s knižnou literatúrou o danej problematike, ale po dlhodobejšom hľadaní po materiáloch a rady školiteľky sa to zlepšilo. Pracovali sme aj s internetom, s časopiseckou literatúrou, kde sme získali množstvo zaujímavých podkladov pre písanie našej práce. Každú literatúru sme si dôkladne preštudovali a všetky potrebné a zaujímavé informácie sme použili v našej práci. Štúdium bolo pre nás zaujímavé a hlavne prínosné, pretože sme sa dozvedeli mnoho nových a užitočných vecí potrebných k životu, ktoré sa dotýkajú sexuality, sexuálneho obťažovania a tiež sme sa oboznámili ako je dobré komunikovať v práci s kolegami a aj s nadriadenými. Keďže je naša práca určená hlavne pre čitateľov, veríme, že ich naša práca osloví a natoľko zaujme, že sa s radosťou do nej začíta a dozvie sa veľa zaujímavých a užitočných informácií.

Názory na sexuálne obťažovanie na pracovisku medzi verejnou a súkromnou sférou do veľkej miery zamlčované, pretože ešte stále akoby to bola tabuizovaná téma. Práve našim prieskumom sme chceli rozpútať rôzne diskusie o téme sexuálneho obťažovania pretože toto jav považujeme za spoločenský problém a myslíme si, že by sa mu mala venovať určitá pozornosť. Naším cieľom bolo identifikovať sexuálne obťažovanie žien na pracovisku a hľadiska etiky porovnať rozdielnosť názorov medzi ženami a mužmi na tento spoločenský problém. A naplniť tento stanovený cieľ sa nám podarilo, pretože výsledky nášho prieskumu nám ukázali, že stanoviská žien a mužov na sexuálne obťažovanie sú diametrálne rozdielne. Z odpovedí namivytvoreného dotazníka sa dozvedáme, že najčastejšie obeť a sexuálne obťažovania sú ženy a taktiež to, že ženy sú senzitívnejšie na rôzne prejavy správania ako muži.

Konštatujeme, že celková senzibilitas spoločnosti na sexuálne obťažovanie je nízka. Prevažujúci názor Slovenskej spoločnosti je podľa respondentov ľahostajnosť voči sexuálnemu obťažovaniu. Využitie našej práce vidíme predovšetkým ako možný podklad pre informačnú príručku pre rôzne pracoviská.

Našou prácou si čitatelia môžu svoje vedomosti a znalosti o danej téme prehĺbiť, alebo sa oboznámiť pre nich s úplne novými vecami. Čitatelia majú možnosť nahliadnuť a oboznámiť sa s pojmami ako sexualita, sexuálne obťažovanie a taktiež si môžu prečítať veľa zaujímavostí o komunikácii na pracovisku, ktorí každý z nás pri práci potrebuje.

S empirickou časťou sa nám pracovalo tiež dobre bez nejakých väčších problémov. Pri realizácii prieskumu sme sa tiež nestreli so žiadnymi ťažkosťami, respondenti a respondentky spoločnosti Pošta, a.s. Nitra, s nami ochotne spolupracovali. Nerobil im problém ani nami vytvorený dotazník. Vyplnenými dotazníkmi nám tak poskytli informácie k dosiahnutiu nášho stanoveného cieľa. Preto sa nám v našej práci podarilo splniť cieľ, ktorý sme si na začiatku stanovili.

Komunikácia je súčasťou každodenného života všetkých ľudí, prostredníctvom nej sa dozvedáme mnoho ďalších nových vecí. O sexualite komunikujeme takmer každý deň, aj keď ľudia o nej nechcú až tak otvorene rozprávať. Je dobré keď ľudia o nej rozprávajú nahlas, pretože tým o mnohých veciach oboznamujú aj mladých ľudí a tak môžu predísť určitým nežiaducim problémom. Preto nie je zlé keď ľudia o sexe hovoria, či už v práci doma alebo medzi priateľmi. Je dobré keď nás o tom informujú aj médiá, alebo sa o tom dočítame v knihách či časopisoch.

Zoznam bibliografických odkazov

Knihy/monografie

- BAČOVÁ, V.: *Človek ako muž a človek ako žena v psychologickom bádani*. In: *Aspekt* 3/1998
- BARNARD, A. – SPENCER, J. 1997. *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. New York : Routledge, 1997. 658 s. ISBN 0-415-09996-X
- BIANCHI, G. 2001. *Identita, zdravie a nová paradigma*. Bratislava, Veda 2001. ISBN 80-224-0702-X.
- DI MARTINO, V., HOEL, H., COOPER, C.I., 2003: *Preventing violence and harassment in the workplace, European foundation for improvement of living and working conditions*.
- FAFEJTA, M., 2004. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Nakladateľstvo Jana Piskiewicz, 2004, ISBN 80-86768-06-6. 159s.
- GRAY J. 2003. *Mars a Venuša na pracovisku*, Bratislava, Ikar, 2003 ISBN 80-551-0617-7. 270s.
- HARTL, P. - HARTLOVÁ, H. 2004. *Psychologický slovník*. Praha, Portál, 2004, 774s. ISBN 0-7178-303-X.
- HIRIGOYEN, Marie-France. 2002. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Praha : Academia, 2002. 229 s. ISBN 80-200-0994-9
- HOLUBOVÁ, B. 2007. *Sexual Harassment in the Workplace As a Form of Discrimination and Violation Based on Gender*. Family and Labour, issue 4/2007. pages 1-43
- LOMNICKÝ, I. 2011. *Etická výchova ako inšpirácia na každý deň*. UKF, Nitra, 2011. S. 119.
- LUKŠÍK, I. – SUPEKOVÁ, M. 2003, *Sexualita a rodovosť v sociálnych a výchovných súvislostiach*, Bratislava: Humanitas, 2003 ISBN 80-89124-0-1-1.
- MARKOVÁ, D. 2007. *Predmanželská sexualita v kontextoch sexuálnej diverzity a variability*, Regent, 2007, Bratislava, ISBN 978-80-88904-59-5
- MARKOVÁ, D. 2008. *Metodologické, obsahové a formálne aspekty diplomových, bakalárskych a ŠVOČ prác*. Garmont Nitra, 2008, ISBN 978-80-89148-40-0.
- MATOUŠEK, O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. 287s. ISBN 80-7178-549-0.
- MATOUŠEK, O. a kol. 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 384 s. ISBN: 80-7178-548-2

- OAKLEYOVÁ, A. 2000. *Pohlaví, gender a společnost*, Praha, Portal.2007, ISBN 80-7178-403-6 176s.
- PONDELÍČEK - PONDELÍČKOVÁ – MASLOVÁ: *Lidská sexualita jako projev přirozenosti a kultury*, Praha, AVICENUM, 1974.
- RENZETTI, C. M. – CURRAN, D.J. 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. 644 s. ISBN 80-246-0525-2.
- STRIEŽENEC, Š. 2001. *Úvod do sociálnej práce*. Trnava: Tripsoft.2001.197s. ISBN 80-968294-6-7
- STRIEŽENEC, Štefan. 1996. *Slovník sociálneho pracovníka*. Trnava: AD, 1996. 255 s. ISBN 80-967589-0-X
- STRMEŇ, L. - RAISKUP, J. 1998, *Výkladový slovník odborných výrazov používaných v psychológii*, Bratislava: Iris, 1998, ISBN 80-88778-69-7
- ŠKVARENINOVÁ, O. 1995. *Rečová komunikácia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1995, 165 s. ISBN 80-08-02228-0.
- THIEL, E. 1999. *Reč tela prezrádza viac ako tisíc slov*. Media Klub, 1999, Bratislava. ISBN 80-88963-14-1 128s.
- WEISS, P. 2002. *Sexuálnideviace. Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha, Portál.2002.351s. ISBN 80-7178-634-9.
- VICTOR, J. S., 1980, *Human sexuality, A socialpsychological Approach*. New Jersey: PRENTICE-HALL ine.1980. ISBN 0-13-447474-0 pbk.396s.
- Na ceste do Európskej únie. Bratislava : ASPEKT, 2002. 125 s. ISBN 80-85549-39-5.
- VYBÍRAL, Z. 2005. *Psychologiekomunikace*. Praha, Portal.2005, ISBN 80-7178-998-4 320s.

Články v zborníkoch

- BIANCHI, G.: Sexuálne obťažovanie v zdravotníckom prostredí. Marková, D. (ed.): *Sexualities II*. Collection of papers from the second international conference held on 30. Sept. – 1. Oct. 2008. Constantine the Philosopher University in Nitra. 2009. S. 335-351. CD-ROM.
- HUBEROVÁ, B. 1995. *Psychický teror na pracovisku*. Martin: Neografia, a.s., 1995. 140 s. ISBN 80-85186-61-6 In: ASPEKT – *feministický kultúrny časopis* 1/1997 (Ľudské práva), s. 240-241. ISSN 1336-099X. Vydávalo Záujmové združenie žien ASPEKT, Bratislava.

MARKOVÁ, D. (ed.) 2010. *Sexuálne životné štýly mladých ľudí a ich socio-kultúrne kontexty*. UKF, Nitra, 2010. 288 s. ISBN 978-80-8094-745-3 CD-ROM.

TOKAROVÁ, A. (ed.). 2003. *Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov, Akcent print. 2003. ISBN 80-968367-5-7.

Článok v časopise

Studies in Gender and Sexuality, Psychoanalysis, cultural studies, Treatment, Research, Volume 9, Number 1, January – March 2008, Routledge, ISSN 1524-0657

Zákony a nariadenia

ZÁKON č. 365/2004 Z.z. z 20. mája 2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)

Články bez uvedenia autora

Formy diskriminácie, 2009

Hovoríme o sexe, 2009

Komunikačné štýly, 2009

Magyar, Typy sexuálneho obťažovania a páchatel'ov, 2009

MPSVR SK, 2006

Národný akčný plán prevenciu a elimináciu násilného páchania a násilných činov 2005

Rokovanie, 2002

PRÍLOHY

Príloha 1 - DOTAZNÍK

Vážená respondentka, vážený respondent!

Volá ma Andrea Lörincová a som študentkou Filozofickej fakulty UKF v Nitre a chcela by som Vás poprosiť o vyplnenie tohto dotazníka za účelom vypracovania diplomovej práce s názvom *Postoje k sexuálnemu obťažovaniu žien na pracovisku z hľadiska etiky*. Účelom tohto dotazníka je zistiť práve Vaše postoje k danej tématike. Dotazník je anonymný.

Ďakujem za spoluprácu.

1. Koľko má rokov? (vyplňte číslom)

2. Pohlavie:

- žena
- muž

3. Aký je Váš súčasný rodinný stav?

- slobodný/á
- ženatý/vydatá
- rozvedený/á
- vdovec/vdovár rozvedený/á

4. Aké je Vaše najvyššie dosiahnuté vzdelanie?

- základné
- stredoškolské bez maturity
- stredoškolské s maturitou
- vysokoškolské – bakalár
- vysokoškolské – magister, inžinier
- iné.....

V tejto časti Vás požiadam vyplniť nasledujúce otázky – buď zakrúžkovaním alebo dopísaním odpovede.

5. Čo rozumiete pod pojmom sexuálne obťažovanie?

.....
.....
.....
.....

6. Myslíte si, že sa v dnešnej spoločnosti považuje sexuálne obťažovanie za trestný čin?

1. určite áno
2. skôr áno
3. neviem posúdiť
4. skôr nie
5. určite nie

7. Ktorý z uvedených pracovných vzťahov považujete za najpravdepodobnejších pre vznik sexuálneho obťažovania na pracovisku?

1. nadriadený bude sexuálne obťažovať podriadeného
2. podriadený bude sexuálne obťažovať nadriadeného
3. k sexuálnemu obťažovaniu dôjde medzi rovnocennými pracovnými partnermi
4. neviem posúdiť

8. Ktoré z uvedených osôb považujete za najčastejšiu/ najčastejšieho vykonávateľa/ vykonávateľku sexuálneho obťažovania na pracovisku?

1. mladšia žena obťažuje staršieho muža
2. starší muž obťažuje mladšiu ženu
3. neviem posúdiť
4. staršia žena obťažuje mladšieho muža
5. mladší muž obťažuje staršiu ženu

9. Ako by ste reagovali, ak by ste sa dozvedeli, že niekto z vašich známych niekoho sexuálne obťažoval?

.....
.....
.....

10. Vyjadrite súhlas/ nesúhlas, ktoré z nasledujúcich prejavov postojov sexuálneho správania považujete za sexuálne obťažovanie? (prikaždú možnosť označte príčom, 1-znamená rozhodne to je sexuálne obťažovanie, 2-skôr to je sexuálne obťažovanie, 3-neviem posúdiť, 4-skôr to nie je sexuálne obťažovanie, 5 – rozhodne to nie je sexuálne obťažovanie)

a) vynučovanie sistryku	1	2	3	4	5
b) fyzické dotyky, ktoré nie sú nutné (prehnané dotýkanie)	1	2	3	4	5
c) obscénne telefonáty	1	2	3	4	5
d) Nevítané návrhy na schôdzku, vynučovanie sirandy	1	2	3	4	5
e) Poznámky a komentáre o sexuálnej povahe	1	2	3	4	5

11. Stretli ste sa niekedy na pracovisku z uvedeným prejavom správania? (1-stretávam sa s tým denne, 2 – stretávam sa s tým viackrát zmesiac ; 3 – neviem posúdiť ; 4- stretávam sa s tým málokedy ; 5 – nikdy)

a) písomné materiály obsahujúce neprimerané sex. narážky

12 Mali ste niekedy osobnú skúsenosť s vynučovaním si sexuálneho alebo sexuálnym vydiereňím? (1-stretávam sa s tým denne, 2 – stretávam sa s tým viackrát zmesiac ; 3 – neviem posúdiť ; 4 – stretávam sa s tým málokedy ; 5 – nikdy)

a) neprimeraný tlak na pracovný výkon	1	2	3	4	5
b) vyhrážanie výpoveďou	1	2	3	4	5
c) znevažovanie úsilia	1	2	3	4	5

13. Ak by ste sa dozvedeli, že niekto z Vašich známych je alebo bol sexuálne obťažovaný/á, ako by ste reagovali? (odpovedajte voľne)

.....
.....
.....
.....

14 Aký je Váš postoj na tému sexuálne obťažovanie?

.....
.....
.....
.....
.....

15. Vyjadrite svoj názor na mieru tolerancie slovenskej spoločnosti voči sexuálnemu obťažovaniu? (1 – veľmi tolerujem; 2 – som voči tomu ľahostajná/ľahostajný; 3 – neviem posúdiť; 4 – zaujíma ma táto téma; 5 – veľmi odudzujem)

16. Aký je podľa Vás najčastejší dôvod pre vznik sexuálneho obťažovania?

1. problémy v manželstve/partnerstve
2. zábava, rozkoš
3. žiadne záväzky a povinnosti
4. potreba niečo si dokázať
5. iné (vypíšte)

17. Sú Vám známe určité konkrétne kroky podporujúce prevenciu voči sexuálnemu obťažovaniu ?

.....
.....
.....

18. Vypíšte s akými konkrétnymi mikrokmipreventívami ste sa stretli?

.....
.....
.....

